

L'esquirolet de Vallibona

PORTAVEU DE L'ASSOCIACIÓ CULTURAL "AMICS DE VALLIBONA"

Il·lustració d'Amela

Qui vulga un calendari del 2016 amb el quadre de la portada com a imatge, que ho comuniqui a l'associació

Edita:

Associació Cultural "Amics de Vallibona"

Director:

J. Emili Fonollosa Antolí

Junta Directiva de l'Associació:**President:**

Salvador Oliver Foix

Vicepresident:

J. Emili Fonollosa Antolí

Secretari:

Francisco Jiménez Llaveró

Tresorer:

Vicente Pla Prades

Vocals:

Francisco Vives Pitarch
Juan Serret Meseguer
Francisco Roca Boquera
Juana Meseguer Meseguer
José Vte. Serret Meseguer
Angel Castejón Gómez
Susana Ribes Lluch
Juan Ramón Segura Mestre

Fotografies:

J. Manuel Serret, Col·lectiu Avinsilona, Virgili Verge, Migjorn, Jordi Fonollosa i J. Emili Fonollosa.

Disseny capçalera: Joan Callergues

Maquetació: José Carlos Adell Amela

Imprimeix:

A.G. Castell Impresores, S.L. – Vinaròs.

Dipòsit Legal: CS-258-2008

S'autoritza la reproducció, sense fins comercials, dels continguts d'aquesta revista amb l'obligació d'anunciar el seu origen.

Esta revista està disponible a tot color en format PDF a www.vallibona.net.

Revista gratuïta.

La revista no es fa responsable de les opinions de les col·laboracions.

e-mail: webmaster@vallibona.net

Amb el suport de:

SUMARI

ACTIVITATS "AMICS DE VALLIBONA"
ENTREVISTA ALCALDE JUANJO PALOMO
SANT DOMINGO HOSTALERIA
S.DOMINGO MILLORES
SANTA ÀGUEDA
BUITRES
CAMPAMENT DE JESÚS
LA RABERA ECLÉCTICA
PASQUA
RESUM FESTES-NIT A LA FRESCA

NOTÍCIES DIVERSES
COL·LABORACIONS:
JORDI FONOLLOSA
ARMAND SARIÑENA
CARME MESTRE
COLECTIU AVINSILONA
VICENT SANZ
JOSAEFINA FERRER
CRISTÒFOR MATI
FOTOS ANTIGUES

AGENDA CULTURAL AGOST 2015

Dia 1 a les 19h. A l'antiga presó presentació del llibre La Cuina de La Tinença de Benifassà, a càrrec de l'autora Luisa Viñas.

Dia 2 al migdia, presentació i repartiment de la revista "L'esquirollet de Vallibona" número 8. Organitza Amics de Vallibona.

Del 4 al 7 A les antigues escoles. Taller de manualitats amb materials reciclats a càrrec de Conxa Jimeno.

Dia 7 a les 20h, A l'església de l'Assumpció. Concert de piano a càrrec d'Anna Serret Almenara.

Dia 11 a les 11.30h gimcana per la natura. Punt de trobada Plaça de Sant Antoni. Parc natural de La Tinença i Projecte Life Renaix el Bosc.

Dia 11 a les 18h a l'antiga presó projecció de l'audiovisual Renaix el Bosc. Projecte Life Renaix el Bosc.

Dia 12 a les 18h a l'antiga presó taller degustació Olis i Olives del Territori del Sènia. Mancomunitat Taula del Sènia.

Dia 16 a la placeta del mirador, fireta d'artesanía local de Vallibona.

Dia 15 a les 22:00h "Artistes a la fresca" Convertirem Vallibona en un gran escenari on podrem gaudir de teatre, música, poesia i molt més.

Dia 18 A les 19h A l'antiga presó xerrada "Núvols i clars. El temps a Vallibona" a càrrec de Jordi Payá. L'home del temps a Canal 9.

Dia 20 A les 18h30 A la Font Vella, taller pràctic "Com aprofitar les nostres plantes". Recorregut per la ruta botànica. A càrrec d'Arabogues.

Dia 21 A les 22h Concert de PEP GIMENO "BOTIFARRA"

Dia 22 Marxa senderista . Organitza col·lectiu Avinsilona.

Del 7 al 16 d'Agost A l'antic hospital Exposició "Riure, viure, aprendre. Unitat de respir" Treballs realitzats pels usuaris de la Unitat de Respir.

Des de l'ajuntament us desitgem unes bones festes i vos convidem a participar en totes les activitats.

FESTES MAJORS 2015**7 D'AGOST - DIVENDRES**

23'00 H Apertura de l'abeurador de festes.

8 D'AGOST - DISSABTE

07'00 H Despertada a càrrec de la xaranga Xino-Xano. Eixida cap a "San Domingo". Repartiment d'aiguardent, moscatell i coquetes.

08'00 H Apertura de la barra de l'ermita.

11'30 H MISSA SOLEMNE a l'ermita en honor al patró.

12'30 H Populars JOIES amb la xaranga "XINO-XANO".

13'00 H Ball de rogle a l'esplanada de l'ermita.

17'00 H Apertura de l'abeurador .

23'00 H Orquestra "LOS DE AYER". en finalitzar, música a la barra.

9 D'AGOST - DIUMENGE

11'00 H Apertura de l'abeurador.

12'00H MISSA SOLEMNE, dedicada al beat Maties Cardona, "Amics de Vallibona" repartirà els gojos d'aquest il·lustre vallibonenc.

17'00 H Apertura de l'abeurador.

22'00 H Cinema a la fresca.

23'00 H Música a la barra.

10 D'AGOST - DILLUNS

07'00 H eixida cap a l'ermita de SANTA ÀGUEDA.

11'00 H Apertura de la barra "abeurador" .

11'30 H MISSA SOLEMNE A L'ERMITA.

17'00 H Apertura de la barra "abeurador".

21'30 H Al Poliesportiu, Nit de la "TORTILLA"

22'00 H Música a la barra.

11 D'AGOST - DIMARTS

11'00 H Gimcana mediambiental. Activitat organitzada per el Parc Natural de la Tinença i el projecte Life Renaix el bosc. Lloc d'inici: Plaça San Antoni.

11'00 H Apertura de l'abeurador..

17'00 H Parc infantil Organitza: Ajuntament de Vallibona / Diputació de Castelló. Organitzat desde l'abeurador amb la col·laboració de la gent del poble: Animació i jocs infantils.

18'00 H Xocolatada al poliesportiu.

21'00 H SOPAR, poliesportiu. Nit de la tomata i el permil.

Nit temàtica: festa feria de abril! tots i totes ben guapos vestits de faralaes!!

12 D'AGOST - DIMECRES

11'00 H Apertura de l'abeurador.

22'00 H Sopar de sobaquillo al poliesportiu.

23'00 H NIT JOVE. Grup Katiuska.

13 D'AGOST - DIJOUS

11'00 H Apertura de l'abeurador.

21'30 H Sopar al poliesportiu .Nit de la llonganissa, el xoriço i la botifarra.

22'30 H Música a la barra.

14 D'AGOST - DIVENDRES

11'00 H Repartiment de "MELONETS DE MORO".

Organitza Amics de Vallibona.

11'30 H Concurs de façanes engalanades per on transcourrà la processó. Organitza Amics de Vallibona.

12'00 H Festa de l'aigua amb la xaranga "BANANA BOOM."

17'00 H Apertura de l'abeurador.

22'00 H Missa i processó del Rosari de les Torxes.

24'00 H TRIO DUETTO.

15 D'AGOST - DISSABTE

11'00 H Apertura de l'abeurador.

12'00 H Missa major en honor a la Mare de Déu de l'Assumpció. En acabar, lliurament de l'Esquirollet de l'Any, a càrrec d'Amics de Vallibona.

17'00 H Apertura de l'abeurador.

22'00 H Artistes a la fresca. Convertiren Vallibona en un gran escenari on podrem gaudir de música, teatre, poesia, etc.

24'00 H ORQUESTA "ALABAMA"

16 D'AGOST - DIUMENGE

11'00 H: Concurs de paelles

12'00 H Actuació del "Nanos i Gegants" de Vinaròs. Organitza: Amics de Vallibona i Ajuntament de Vallibona.

Agraïments a tots els que han fet possible estes festes, així com les diferents associacions de Vallibona (Avinsilona, Amics de Vallibona, Amics de Florencio Pla Meseguer). L'organització de les festes es reserva el dret a modificar la programació dels actes.

ACTIVITATS D'AMICS DE VALLIBONA

LA NOSTRA REVISTA

La primera activitat organitzada per "Amics de Vallibona" per a l'estiu 2014 va ser com sempre la confecció del seu butlletí portaveu-revista que des de fa vuit anys es ve publicant anualment. Aquesta publicació, l'única de forma regular amb què compta Vallibona, es lliura sense cap cost a tots els interessats, siguin o no socis ja que reflecteix no solament allò que organitza l'entitat sinó també els

costums, històries, tradicions i actualitat de la població, a més de la feina feta per les altres entitats públiques o privades.

La presentació de la revista número 7 es va fer diumenge 3 d'agost, a les antigues escoles amb bona assistència de públic. La junta directiva de l'associació va voler, davant de tot, agrair les institucions i persones que d'una manera o altra han aportat la seua col.laboració per fer possible la revista, en especial la Diputació Provincial que, amb la subvenció atorgada permet que "L'esquirollet"

es puga finançar any rere any sense haver d'incloure-hi publicitats i es pot donar gratuïtament a tothom.

Per altra banda, es valorà especialment la gran quantitat de continguts aconseguits que va obligar a ampliar el número de pàgines a 32, quan la revista anterior en va tenir 28. L'associació animà als que no han participat mai a què aporten el seu granet de sorra, siga mitjançant escrits, fotografies o aportant idees i fent-ne crítica constructiva.

Com a curiositat, se senyalà que a la web de l'associació, www.vallibona.net es podia veure un vídeo de com havia estat el procés d'impressió de la revista a la Impremta Castell Impresores, de Vinaròs.

Abans d'acabar, es recordà als assistents la possibilitat que tothom té de tenir la revista també en format digital, en pdf i a tot color, per a la qual cosa només cal visitar www.vallibona.net; això permet després poder consultar la revista en qualsevol PC de sobretaula o dispositiu mòbil (tauleta digital, telèfon mòbil, pc portàtil, etc.). A la nostra web es poden descarregar tots els números anteriors.

JORDI FONOLLOSA, ESQUIROLER 2013

Cada estiu, "Amics de Vallibona" fa, en el decurs de les festes majors, el lliurament de l' "Esquiroler de l'Any", distinció creada ja quan es va formar aquesta entitat i que pretén distingir les persones que han destacat o fet alguna tasca en favor de la nostra població.

En acabar la missa major del Dia de la Mare de Déu d'agost d'aquest 2014, el secretari d'"Amics de Vallibona" Paco Jiménez feia el lliurament de l'Esquiroler de l'any 2013 a Jordi Fonollosa Navarro, conegut per molts com "Miki". El guardonat es va mostrar molt agraït i emocionat.

Jordi Fonollosa és un jove de Terrassa estretament vinculat a Vallibona que porta molts anys demostrant la seua estima per aquest poble, destriant la seua història a mossets, com podem tots gaudir habitualment a través de les xarxes socials i la revista "L'Esquiroler de Vallibona". La seua passió per Vallibona la demostra bolcant-se en investigar qualsevol detall per insignificant que siga sobre aquesta població que porta tan dins del seu cor. Tots hem gaudit amb els treballs tan minuciosos que ens ha regalat a la revista com aquell que analitzava totes i cadascuna de les cases del poble; en aquest número 8 en tenim una nova i bona mostra. No hem d'oblidar la

seua participació en els documentals que tan magníficament prepara Carles Cabrelles (d'ell va tenir un record en el moment de recollir el premi) i la seua ajuda perquè el rellotge del campanar marque l'hora de forma exacta. Així mateix, cal destacar les seues investigacions a l'arxiu parroquial que li ha permet entre altres coses confeccionar l'arbre genealògic d'un cognom tan vallibonenc com és el seu, remuntant-se fins pràcticament l'Edat Mitjana.

MISSA DEL BEAT

Durant la missa dedicada al beat Maties Cardona, "Amics de Vallibona" repartí com sempre els gojos d'aquest il·lustre vallibonenc. A la missa assistiren com és costum els familiars del beat i es va poder besar la relíquia de mossén Maties. El sacerdot mossén Paco Vives animà els fidels a participar en el concurs de balcons engalanats promogut per la nostra associació, dient-los que traguin qualsevol cosa que pugui adornar per tal de donar major brillantor i solemnitat als carrers per on passaria la Mare de Déu, durant la processó de la vespra del 15 d'agost.

CONCURSOS

La nostra associació va repartir al voltant d'un centenar de melonets de meló de moro perquè els xiquets començaren a elaborar el seus fanalets per participar en un dels dos concursos que anualment organitzem. De nit, es va celebrar la processó del rosari de les torxes; els xiquets llüïren els seus fanalets i els balcons s'engalanaren participant així en l'altre concurs nostre. La guanyadora del concurs de balcons fou Guadalupe Mestre, a la qual se li lliurà el corresponent pergamí. En el concurs de fanalets, tots van ser guanyadors; els integrants de la directiva Angel Castejón, Salvador Oliver i Paco Jiménez van donar com a premi una bossa de llepolies per a cadascun dels joves participants.

NUEVO LIBRO DE UN VALLIBONENC

**Editado por la editorial Antinea de Vinaròs
Juan José Fonollosa ha publicado un libro
donde expone sus vivencias.**

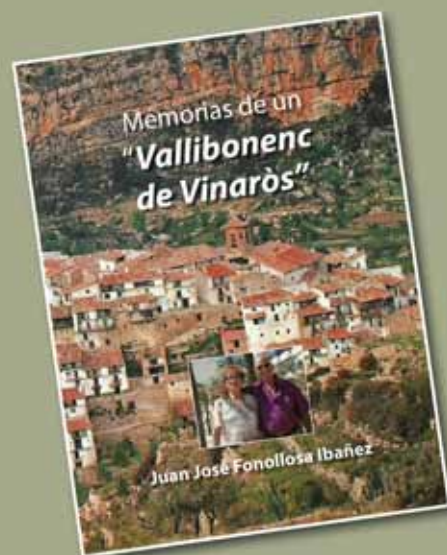
Yo he hecho de todo un poco, de pastor, de leñador cortando pinos, he trabajado en las carboneras, de segador de trigo, cogiendo patatas, maíz, almendras, secando higos, vendimiando uvas y con los pies triturándolas para hacer el vino y haciendo todo lo que se puede hacer en un pueblo como Vallibona.

En el mueble en la época que bajamos a Vinaròs también fue muy buena experiencia.

También he hecho de comerciante en la tienda de comestibles que montamos, donde despachaba, reponía, cortaba carne, compraba y hacia toda la faena que hiciera falta, de camarero y de cocinero en los negocios de hostelería que hemos tenido.

Puedo decir que he vivido una vida muy bonita y la sigo viviendo. Doy gracias a Dios, desde muy pequeño no me puedo quejar de nada. Tenía unos padres maravillosos Juanet y Roseta, 2 hermanas encantadoras, Virginia y Rosita. Tuve otra hermana que no conocí ya que falleció. Mi juventud fue muy buena trabajando y estudiando y así es la vida.

YA A LA VENTA EL LIBRO

**Librería
ELS DIARIS**

ENTREVISTA A L'ALCALDE

PARLEM AMB JUANJO PALOMO, REESCOLLIT ALCALDE DE VALLIBONA

Emili Fonollosa

Tercera legislatura per a Juanjo Palomo Ferrer. Aquest agent mediambiental de 43 anys nascut a Mirambel, molt vinculat a Vinaròs i resident a Vallibona des de l'any 1993 afronta quatre anys més com alcalde amb les mateixes ganes que el primer dia i disposat a no acovardir-se davant cap dels nombrosos problemes amb què cal lluitar des d'un poble tan menut.

Hem parlat amb ell per a aquest número de 2015 de "L'Esquirollet de Vallibona".

S'esperava l'àmplia victòria a les urnes?

Teníem confiança en el treball realitzat durant aquests anys. Vòliem a més aprofitar per agrair als vallibonencs la confiança dipositada en el nostre projecte. Continuarem treballant per fer de Vallibona un poble obert, dinàmic i per millorar les condicions de vida.

Resta mèrits a la seua victòria que per part del PP no es presentara gent del poble?

La nostra era una candidatura sòlida, consensuada, formada per gent del poble i que viu al poble, no sabem com ha pogut influir tot això en altres formacions a l'hora de formar llistes.

Costaren de convèncer els seus dos regidors, Santiago Meseguer i Andrés Pla pr fer-li costat?

Va ser tot molt fàcil. Santi ha vingut desenvolupant durant aquests anys un treball molt important dins de l'Ajuntament i Andrés s'incorpora a l'equip amb moltes ganes de contribuir amb el seu treball a millorar el poble.

La nova legislatura serà diferent o és una continuació?

Continuarem treballant en la mateixa línia durant aquests anys. Volem finalitzar alguns dels projectes ja en marxa, però també tenim reptes molt importants i il·lusionants per davant (ermita S.Àgueda, S.Domingo, millora de la carretera, continuar millorant els espais urbans, etc.).

Què és el primer que ha emprés per a aquests quatre anys?

Nou serveis com la unitat de respir, aquest tipus de servis pretenen contribuir a millorar el dia a dia de la gent gran. Hem de ser capaços d'atendre com es mereix la gent gran del poble, contribuint a què tinguen un envelliment actiu, atès i al seu poble.

Es podrà fer alguna cosa amb l'hostaleria de S.Domingo?

Idees no falten, però volem valorar i analitzar amb tranquil·litat totes les opcions possibles. Tenim clar que volem que siga un espai públic, al servei de tots els vallibonencs i que contribueisca a enriquir l'oferta cultural i turística del municipi. Després de moltes converses i negociacions s'ha aconseguit la rescissió del contracte de cessió.

Tenir un morellà com a president de la Generalitat ha de notar-se per a Vallibona?

Ximo és una persona amb sensibilitat, bon coneixedor de la problemàtica que afecta el món rural i per tant, pensem que capaç d'impulsar noves polítiques que milloren la vida a les zones rurals i xicotets pobles com Vallibona.

Què li reivindicarà especialment a Ximo Puig?

Li demanarem que millore les condicions de vida dels habitants del món rural, possibilitant que tinguen les mateixes opcions d'accés a l'educació, cultural, sanitat, etc. que els habitants de les zones urbanes. Això representa també una millora de les vies de comunicació.

L'Alcalde, amb els dos regidors

Optimista sobre el futur de la carretera a Querol?

La millora de la CV-111 és una de les principals reivindicacions. Continuarem reivindicant amb força davant la Diputació i on faça falta la urgent necessitat de millorar-la. Després de tants d'anys sense inversions i amb molt poc manteniment, és urgent intervenir en la principal via d'accés a Vallibona. Necessiten uns accessos dignes.

A part d'aquesta, quines altres prioritats té?

Treballar en les xicotetes coses que faciliten la vida diària (mobiliari urbà, transport públic, neteja, etc.). Volem continuar en aquesta línia, escoltant els consells i aportacions dels veïns.

Què es pot fer per animar la gent a què torne a formar comissions de festes?

Sempre és millor que siga una Comissió de Festes la que de forma voluntària s'encarregue de l'organització. L'Ajuntament donaria tot el suport logístic i econòmic necessari per poder garantir-les.

Interessa atraure més turisme a Vallibona?

El turisme té una enorme importància. Bona part dels ingressos i llocs de treball depenen directament o indirecta del turisme. Volem continuar potenciant activitats lligades al medi natural i el patrimoni cultural. El turisme d'esport (BTT, escalada, senderisme, etc) i el turisme cultural i familiar ens estan permetent desestacionalitzar la presència

Juanjo, durant "Artistes a la fresca"

L'Alcalde, felicitat pels veïns rere les eleccions.

Són suficients els serveis sanitaris a Vallibona?

“El servei mèdic és bo. Pel que fa a la farmàcia, potser hauria de tenir un horari més ampli obrint algun dies més a la setmana, però es tracta d'un negoci privat que és complicat fer-ho rendible en pobles tan petits; com a servei públic, aspirem que estigui més temps oberta. Seria molt important per a Vallibona i comarca la presència d'una SAMU les 24 hores a Morella i la creació d'un centre d'especialitats per evitar alguns desplaçaments a l'Hospital Comarcal de Vinaròs”.

Finalment com han afectat les retallades en l'atenció al Parc Natural de la Tinença?

“La notable reducció de personal, tant tècnics com brigades de manteniment, ha afectat negativament el manteniment de la xarxa de senders, àrees recreatives, neteja de zona periurbanes, etc. És de vital importància el manteniment en bones condicions de totes aquestes infraestructures. Volem que les administracions aposten per conservar i posar en valor el nostre important patrimoni natural ja que pot ser un factor important en la dinamització econòmica de la zona. Actualment, el parc natural no està sent el motor dinamitzador de la comarca que hauria de ser. Pensem que s'hauria de prioritzar la creació de llocs de treball lligats al parc, cosa molt important en aquesta comarques i no invertir en altres aspectes no tan necessaris. Així ho hem fet veure a la consellera en les juntes rectores del parc”.

de turistes. Sense oblidar-nos del turisme de segones residències i períodes concrets que sempre ha sigut molt important per a nosaltres. Volem fomentar sobretot un turisme respectuós amb els valors culturals i naturals del nostre poble i els seus habitants.

¿Es podria posar en valor la valuosa sostrada mudèjar de l'església parroquial?

“Des de l'Ajuntament pensem que seria molt important acabar de recuperar aquestes pintures del sostre i que siguin visitables, seria un recurs turístic importantíssim per Vallibona. Aquestes pintures possiblement són el més valuós del patrimoni vallibonense. Hi ha un projecte fet, més aviat és un estudi previ, tot i que és molt complicat fer-les visitables. El revestiment barroc que hi ha sota la sostrada també té el seu valor pel que caldria conservar també, la idea era fer unes passarel·les que permetessin fer tot això visitable. Reconeixem que és un projecte costós, l'ajuntament no té capacitat per afrontar-ho. La Conselleria de Cultura i el Ministeri haurien d'apostar per posar-les en valor, hem de treballar perquè aquests organismes s'impliquen en la conservació d'aquest valuós patrimoni, encara que som conscients que requereix d'un elevat pressupost”.

Milloraran les instal·lacions esportives?

“Després de la creació de la pista poliesportiva i la millora del pavelló multiusos, hi ha la intenció de millorar les condicions del frontó, hem fet ja alguna actuació concreta per evitar riscos físics i ara pretenem fer una remodelació global. Tenim en aquests moments altres prioritats però la idea d'invertir aquí existeix perquè el frontó necessita millors condicions”.

¿S'acabarà de reformar l'antiga presó?

“La restauració que vam fer d'aquest edifici forma part d'un projecte global per restaurar, recuperar i posar en valor el nostre patrimoni. Ja hem recuperat la presó en la part inferior, només falta posar algun plafó informatiu que explique detalls de com funcionava. A la part superior, un espai ampli, volem crear el “museu del carbó i els carboners”, on es detalle aquest ofici que tant treball donava a Vallibona i la relació i la vida antany dels vallibonencs amb la natura”.

És fluïda la relació amb la capital de la comarca, Morella?

“És molt bona, setmanalment tenim el transport, que abans era subvencionat per Diputació, entre Morella i Vallibona. La relació entre tots dos consistoris és magnífica, de bons veïns, igual que amb els altres municipis propers com Rossell i Castell de Cabres. També estem treballant per ficar en marxa un projecte turístic conjunt que potencie el turisme actiu, cultural i de natura”.

Quatre obres alhora al carrer Nou

FOTOS DE SANT ANTONI 2015

HOMENATGE DE VALLIBONA AL GUERRILLER FLORENCIO PLA MESEGUER

Emili Fonollosa

L'Associació d'Amics de Florencio Pla Meseguer organitzà a Vallibona aquest dissabte 18 de juliol la "I Festa de la Pastora", a manera de record i homenatge d'aquest significatiu personatge nascut en aquesta menuda població d'Els Ports.

En primer lloc, es va fer a l'antiga presó una conferència sobre el conegut guerriller, la postguerra als Ports i els maquis, a càrrec de Joan Carles Lleixà. En acabar i amb participació de l'Agrupació Musical Xino-Xano, s'acudí fins a l'entrada de la població, perquè des d'ara durà el nom de Florencio Pla. L'artística placa ceràmica que identifica "el passeig de la Pastora" ha estat elaborada per Conxa Jimeno. Finalment, al poliesportiu es va fer un dinar de germanor entre els veïns del poble i tots els que acudiren a Vallibona

des de molt diferents indrets per participar d'aquesta jornada. A aquesta festa no van faltar Elena Solanas i Rosa Prats, nebodesnetes de l'homenatjat. També estava Soledad Roig, filla de Vicenta Pla, germana de Florencio. Elena porta molts anys cercant tot tipus de dades sobre la complicada vida del seu oncle per tal de dignificar-lo (se li van atribuir molts assassinats, els quals sempre negà) i que la seua memòria perdure per a sempre. Florencio Pla ha estat protagonista de diversos llibres de renom, donada la seua novel·lesca vida, sent el més conegut el que va escriure la popular escriptora Alicia Giménez Bartlett, "Donde nadie te encuentre".

El reconegut professor morellà, que exerceix a Suïssa, Joaquim Dolz també acudí a Vallibona i va escriure això sobre la celebració:

"Voldria que els meus nets quan passen per ací pregunten qui era Florencio Pla Meseguer." ha dit un dels veïns. Ningú no sap qui va ser exactament Florencio però tots sabem que va viure en temps de patir, va patir més del que li corresponia per una identitat mal atribuïda, li van fer sofrir vexacions humiliants i va trobar refugi com guerriller republicà de l'AGRA.

L'any 1960, apartat de tota organització política, després d'anys de solitud amagat, va ser el darrer guerriller en caure i, curiosament, va trobar refugi, després de 17 anys de presó, a casa del seu presoner. Avui ha entrat en el Panteó de la memòria dels Ports amb una cerimònia senzilla. Els maquis francesos estan al Pantheon de París amb els pares de la pàtria. Molts guerrillers republicans encara estan enterrats per les cunetes. Així i tot, crec que el senzill record i el qüestionament de vida que deixa tenen millor cabuda pels carrers de Vallibona. Gràcies als vallibonencs per aquesta cerimònia a la memòria".

SANT DOMINGO

VALLIBONA LOGRA PARA EL PATRIMONIO LOCAL LA HOSPEDERÍA DE SU ERMITA

Emili Fonollosa

El Ayuntamiento de Vallibona, tras un largo proceso de negociaciones, ha decidido rescindir el contrato de cesión de las edificaciones anexas al ermitorio de Santo Domingo, por no haberse destinado por la empresa concesionaria a hotel de montaña.

De esta manera y sin que suponga ningún dispendio para las arcas municipales, estas instalaciones, totalmente equipadas para establecimiento turístico, pasan a formar parte del patrimonio local y podrá usarse para éste u otros fines. Así lo ha confirmado el alcalde vallibonense Juan José Palomo destacando lo importante que es para el patrimonio local conseguir el uso público de este espacio, restaurado en su día para acoger este hotel que prácticamente no llegó a funcionar como tal.

La rescisión del contrato no ha sido nada fácil y ha supuesto una larga serie de conversaciones que se han llevado discretamente desde el consistorio, intentando evitar más situaciones tensas como las que se han producido en alguna ocasión entre vecinos y visitantes del ermitorio y los regentes del hotel. "Desde el Ayuntamiento llevábamos mucho tiempo con la intención de que estos edificios volvieran a ser públicos, sin que costara dinero para el pueblo y ahora todas las mejoras e inversiones allí realizadas por la empresa pasan a formar parte del patrimonio local". Como no se producía el uso turístico que se le debía dar, "se estaba incumpliendo el contrato pero ha sido costoso llegar a esta rescisión".

"Esas fricciones que se producían el día de la romería o cuando alguien se acercaba al ermitorio van así a desaparecer" añadía Palomo. Como ya publicara en su día el diario El Mundo-Castellón al Día, en mayo de 2012 la situación llegó a momentos de gran tensión, ya que, según denunciaron los vecinos que realizan una pequeña romería en ese momento del año, vieron cómo se les impedía el paso al ermitorio y les conminaba a abandonarlo. "Ahora el día de la romería del patrón u otras celebraciones, todo el edificio estará abierto, se podrá pasear por él sin problemas" ha valorado el alcalde.

FUTURO DESTINO

El Ayuntamiento ahora afronta el reto de darle una utilidad pública a estos locales, tarea compleja dada sus reducidas posibilidades económicas. "Va a ser complicado, no podemos contemplar darle esa utilidad de hotel de montaña como debía haber sido, pero hay

muchas otras fórmulas, no sería algo tan ambicioso como pueda ser convertirlos en apartamentos rurales, estamos estudiando en estos momentos la solución que se le puede dar". Así, se pretende que sea un lugar donde se pueden desarrollar proyectos culturales, sociales, turísticos, etc. y que puede contribuir a enriquecer y dinamizar la vida cultural y la economía de Vallibona. "El primer paso está dado y ahora veremos hacia donde lo enfocamos, debemos ser capaces, entre todos, de darle un uso sostenible económicamente y que permita a vallibonenses y visitantes disfrutar de este espacio arquitectónico, lleno de historia, enclavado en un entorno natural de gran valor paisajístico". El hotel fue inaugurado durante la Semana Santa del año 2007 aunque en ningún momento llegó a ser publicitado de forma generalizada como hotel de montaña.

La noticia de la rescisión del contrato ha sido acogida con gran satisfacción entre los vecinos consultados por este rotativo y es que este ermitorio es de lo más apreciado entre los nativos y veraneantes de esta pequeña población de Els Ports.

NOVES MILLORES A L'ERMITA DE S.DOMINGO

Emili Fonollosa

L'ermita de Sant Domingo de Vallibona continua millorant-se i ja pràcticament està restaurada en la seua totalitat, i bona part gràcies a les ajudes particulars, a banda de la col.laboració de l'Ajuntament.

Al setembre passat, es van realitzar les obres per arranjar la filtració d'aigua a la sagristia de l'ermita de San Domingo de Vallibona. En aquestes obres que van estar assumides econòmicament per l'Ajuntament, el que s'ha fet és la substitució de unes quantes teules i la impermeabilització de les parets que suporten una caiguda a gran altura des de la teulada de la cúpula. A principis de desembre, després de suportar una pluviometria de més de 300 litres per metre quadrat en poc més de dos dies, es va inspeccionar tot el perímetre i s'observà que no hi ha gotelleres; les taques de la nau central són antigues i ja es pot per tant engegar la restauració final de l'interior de l'edifici, per a la qual cosa es disposa pràcticament de suport econòmic suficient. La generositat de la gent de Vallibona junt a l'Ajuntament ho ha fet possible. Per a l'any jubilar de Sant Domingo, que s'escau el pròxim 2016, estarà acabat. Com a recordança d'aquest fet, ja s'està preparant un programa d'actes especials.

Un tram de la volta es deixarà tal com està actualment, per tenir així testimoni de com era l'ermita. A més, s'estan confeccionant uns llenços per a la paret del presbiteri on està la sagristia, com una reproducció d'una icona del segle VII de la Mare de Déu.

SANTA ÀGUEDA

ICONO DE LA VIRGEN DE SAN SIXTO

El icono de la Virgen de San Sixto está realizado sobre madera de Tilo. Es considerado como el icono más antiguo de la Virgen conservado en Italia. Hoy está en el Monasterio dominicano de Nuestra Señora del Rosario de Roma. La tradición atribuye esta pintura al Evangelista San Lucas. La llevó Santo Domingo en procesión con los romanos, desde el monasterio de Santa María "in Tempulo" a la basílica de San Sixto. Todo ello en los entornos de las Termas Romanas de Caracalla. Esto tuvo lugar a comienzos de 1221. La expresión "Aghiasoritissa", literalmente se traduce por "Sagrada Urna". Hace referencia a una urna conservada en Constantinopla, dentro de la cual se guardaba el icono original atribuido a San Lucas, a partir del cual fueron realizando reproducciones. En la "Sagrada Urna", junto con el icono "arquetipo" se guardaba también un cinturón de la Virgen.

DESCUBREN PINTURAS EN LA ERMITA ROMÁNICA DE SANTA ÁGUEDA

La estructura del edificio no está tan dañada como se temía. Aunque se ha ofrecido mano de obra gratis, se aspira a una subvención

EMILI FONOLLOSA

Los análisis previos a la restauración realizados en la deteriorada ermita románica de Reconquista de Santa Águeda, situada en el término municipal de Vallibona, junto al de Morella, han descubierto la existencia de unas pinturas ocultas que le dan aún mayor valor y han determinado que el estado del edificio no está tan dañado como se prevé.

Se están averiguando detalles de gran valor, ahora que ya se

dispone de Conselleria de la autorización para poder iniciar los proyectos de restauración del monumento más antiguo del amplio término vallibonense, considerado por los especialistas como uno de los más valiosos ejemplos valencianos del Románico.

No se esperaba que en el interior del ermitorio pudiera aparecer algún elemento decorativo desconocido, esta sorpresa obliga a hacer una intervención más cuidadosa aún si cabe, ya que se considera necesario intentar recuperar las pinturas descubiertas,

que son aparentemente muy antiguas.

Las primeras valoraciones apuntan a que la estructura de la ermita se encuentra en mejores condiciones de lo esperado, "el problema mayor es la grieta de la cubierta pero según los técnicos se ha asentado, por lo que no hay peligro inminente de derrumbe, es una buena noticia, menos dinero tocará invertir para arreglarla, aunque es necesario igual hacerlo y con lo que tengamos empezaremos, una vez tenemos los permisos y bajo la supervisión de la Conselleria" ha dicho el alcalde Juan José Palomo. La primera intervención y más urgente afectará a la cubierta por las importantes filtraciones de agua que sufre y después en el interior, la intervención será más "delicada" en palabras del alcalde.

30.000 EUROS DE INVERSIÓN

Aunque se va a contar con mano de obra gratis, ya que una empresa vinculada a la población está dispuesta a hacerse cargo de los trabajos sin cobrar, se puede disponer de un presupuesto si fructifican las negociaciones, lo que ayudaría a hacer más completa y más rápida la restauración. Por de pronto, una vez otorgado el permiso desde Conselleria de Cultura, el Ayuntamiento confía en que el Consell para que se haga cargo del coste del estudio previo técnico, que rondaría los 6.000 euros, a parte de la dirección de la obra, "no nos gustaría gastarnos ya dinero antes de empezar la obra". Por otra parte, el Ayuntamiento ha participado en una línea de subvenciones de restauración de patrimonio, que sería de 25.000 euros, 75 por ciento aportados por Conselleria. "El 25 por ciento puede aportar de esa cantidad el ayuntamiento y el resto, como en la ermita de Santo Domingo ya hubo donaciones de los vecinos, intentaríamos conseguirlo con las ayudas populares". Además, existe la posibilidad de recurrir a la Fundació Blasco de Alagón para lograr también algún tipo de ayuda.

Este mes de agosto de 2014, de nuevo tuvo que realizarse la misa de la romería a la ermita, en el exterior de la misma, dado lo poco recomendable que es hacerla en su interior por su mal estado. La misa, oficiada por mosén Paco Vives, se improvisó en la parte trasera del ermitorio, para evitar el sol. A su término, intervino el alcalde ante los fieles, algunos sentados sobre la hierba y piedras por falta de bancos, explicando la situación en que se encuentran los trámites para la restauración.

BUITRES

EL MULADAR DE VALLIBONA ALIMENTA A LOS BUITRES LEONADOS DE CASTELLÓN Y PROVINCIAS VECINAS

Emili Fonollosa

A las once de la mañana, cada viernes el cielo de los términos municipales de Castell de Cabres y Vallibona está limpio de aves. Media hora después sin embargo está repleto de buitres que esperan el momento de lanzarse al muladar que cada semana les alimenta con los cerdos fallecidos en granjas próximas.

En el momento en que son descargados los animales, centenares de buitres se lanzan a devorarlos en un inmenso festín en que llegan a montarse unos sobre otros y en el que incluso no faltan peleas por conseguir la mejor porción. Es todo un espectáculo, todo un "banquete" animal. En poco más de una hora, más de 400 buitres han devorado unos 500 kilos de cerdos (el máximo de cada descarga de comida no debe superar los 600 kilos) y tan solo dejan como rastros los huesos y algunas pieles (no supera todo un total de 40-50 kilos). Esta es la escena que cada viernes se vive entre Vallibona y Castell de Cabres, idéntica a lo que ocurre cada miércoles en el muladar de Sorita que junto con el de Villahermosa del Río completan los tres puntos dispuestos por Conselleria de Infraestructuras y Medio Ambiente para alimentar a estas aves necrófagas. También se dispone de un cuarto muladar en Cinctorres pero solo se usa esporádicamente cuando hay necesidad de capturar a algún buitre para marcarlo. Los cerdos proceden de determinadas granjas, así se evita que pudiera extenderse con facilidad algún posible brote infeccioso de estos animales. El responsable de alimentar a los buitres, llega con una furgoneta remolque, recoge los restos óseos, desinfecta el muladar, vierte los cerdos y mientras los buitres los devoran, limpia el remolque.

Según la información que hemos podido recabar, un buitre en cada "festín" del viernes en los muladares de Sorita y Vallibona puede zamparse hasta 2 ó 3 kilos de carne y con esto podría pasar hasta unos 20 días sin probar bocado. Sin embargo, los más jóvenes, con menos fuerza y "rango" no llegan a obtener tanta ración por lo que tal vez necesiten acudir a otro muladar antes de repetir siete días después en el mismo lugar.

Casi medio millar de buitres comunes o leonados llegan a acudir a alguno de estos "festines" semanales. También se detectan presencia de cuervos, milanos, alimoches, águilas reales y buitres

negros, entre otros. Devoran los cerdos con rapidez y si es necesario los sacan ellos mismos del remolque, si es que el encargado se está retrasando en hacerlo.

Mientras los buitres se dan su "festín", técnicos de Medio Ambiente, acostumbran a observarlos con potentes prismáticos desde la caseta habilitada para ello y para visitas de curiosos. Así se toma nota de las inscripciones que pueden observarse de aquellos que han sido previamente marcados en sus patas y alas. Esto sirve para saber que a estos comederos acuden aves desde lugares lejanos y se obtienen datos como que un buitre hizo tres veces en solo dos días el trayecto desde Mirambel, en el Bajo Aragón, hasta Madrid, ida y vuelta. En estos tres comederos se han detectado buitres marcados fuera de la península ibérica, aunque su mayoría anidan en el norte de la provincia y sobretodo el Bajo Aragón, en donde hay también un muladar, situado en el término de Valderrobles, de carácter privado. Buitres marcados en Cinctorres se han avistado en diferentes países como Alemania,

Suiza y Bélgica, pero especialmente en Francia. En los muladares castellonenses, se han observado buitres marcados en Francia y Portugal.

La estrategia que lleva este ave es que cuando uno detecta posible comida, comienza a sobrevolar formando círculos, así va avisando a los restantes que lo ven gracias a su potente vista (sentido muy desarrollado, en detrimento del olfato).

Cualquier movimiento, ruido o presencia extraña espanta a los buitres, de ahí que hay que extremar la presencia de personas ajenas; un cartel prohíbe observar y tomar imágenes fuera de la caseta que

hace funciones de observatorio. Esto no obvia a que los curiosos puedan acudir, siempre y cuando respeten las normas. Sin embargo, los buitres como reconocen a las personas habitualmente encargadas de los muladares, no esperan a que se vaya para lanzarse a por la comida.

Los muladares del norte de la provincia forman parte del programa de alimentación de aves necrófagas; se instalaron propiciados por Renomar, responsable de los parques eólicos dels Ports, con el fin de redefinir la el flujo de paso y traspaso de buitres para que no frecuenten las zonas con aerogeneradores. Por este motivo, se hace coincidir los días de aporte de comida con los más próximos de la provincia turolense, minimizando así el trasiego de buitres.

Un buen número de los habituales comensales crían habitualmente en las comarcas castellonenses. Lo hacen en los agujeros, repisas y grietas de las rocas, construyen pequeños nidos y solo ponen un huevo al año, aunque lo incuban durante 60 días, es decir, el triple de tiempo que la mayoría de aves y lo hacen tanto el macho como la hembra.

CAMPAMENT DE JESÚS

LES TERRES DE L'EBRE ESCULLEN ELS PORTS PER ALS SEUS CAMPAMENTS

Emili Fonollosa

Una més de les moltes mostres que hi ha de la vinculació de les terres a una banda i l'altra del riu Sénia, sense que la separació administrativa autonòmica en siga un entrebanc, la tenim amb els campaments estiuenecs que cada any s'organitzen des d'un municipi vora Tortosa: Jesús, de la comarca de les Terres de l'Ebre i que escullen des de fa més de dotze anys la població de Vallibona, a Els Ports.

Un agost més, trenta xiquets catalans de Jesús, Tortosa i la Sénia es van "fondre" l'estiu passat amb els veïns i estiejants de Vallibona, convertint-se en uns vallibonencs més ja que les seues activitats s'integren quasi per complet en la vida diària d'aquest xicotet poble valencià a la vora del Cervol.

Segons contava la monitora coordinadora Susana Gómez, en el campament s'implica totalment amb el poble, per exemple en aquesta ocasió s'oferí una xocolatada a tots els xiquets, a banda de convidar tothom a cinema a la fresca. "L'acolliment del poble és molt positiu, sempre que necessitem el poble ens aporta solucions i nosaltres també intentem oferir alguna cosa, volem vincular al màxim la vida del campament amb la vida de Vallibona". Catalans i valencians es barregen a Vallibona no solament durant els dies de campament sinó al llarg de tot l'estiu perquè aquest municipi fronterer atrau tant gent d'una com de l'altra autonomia.

De l'1 al 8 d'agost de 2014, una vegada més el campament de l'esplai Sant Francesc, de la parròquia de Jesús (Entitat Municipal Descentralitzada, que depèn de l'ajuntament de Tortosa) va estar instal·lat a Vallibona, aportant a la població una animació extra estiuenca. Eren en total 30 xiquets i xiquetes de 4 a 11 anys i comptaven amb un total de 7 monitors. Com és un campament temàtic, cada any gira al voltant d'alguna qüestió que fa de fil conductor. En aquest 2014, va ser "el campament dels cavallers aventurers" per això durant tota la setmana cada dia passava alguna cosa al seu voltant i hi havia personatges concrets com un a fada, que ajudava a solucionar els problemes; un bruixot que feia malifetes als xiquets tots els dies, com canviar el menjar i l'aigua, un mag, etc.

"Cada any intentem variar la temàtica perquè hi ha xiquets que repeteix campament d'un any a l'altre". Una de les activitats que sempre es fa i agrada més és la Nit del Terror, i també l'última nit, que és la del comiat, però "sempre fem activitats molt diferents".

El dia comença a les 8,30 quan sona una música que significa que cal aixecar-se ja. Després d'esmorzar es comencen les activitats a les 10, a migdia van a la piscina municipal, a un pas de la seua zona de treball i després a dinar i temps lliure. De tarda, comencen les activitats a les 4, acostumen després a passejar pel poble i després de sopar, més activitats ja de caire eminentment lúdic i cap a les 11,30-12 de la nit, a dormir.

Els xiquets no s'enyoren per estar fora de casa durant una setmana, tot i que per a molts és la primera vegada que se separen durant set dies dels seus pares. Hi ha alguns que fins i tot tenen part de la seua família al mateix campament, ja que alguns dels monitors o cuiners són els seus propis pares. Destacava Susanna que durant una setmana, "els xiquets són totalment independents, ells s'organitzen la seua roba, la neteja..." El campament ocupa el pavelló on fan els menjars i les activitats i per dormir

tenen tendes de campanya.

No cap dels monitors ni cuiners cobra res per participar en aquests campaments, són tots voluntaris. Això permet que la matrícula per als xiquets no tinga un cost molt elevat, no passa de 200 euros, incloent fins i tot el desplaçament en autobús.

LA RABERA ECLÈCTICA

“LA RABERA ECLÈCTICA” VOL FER REFLEXIONAR ALS POBLES DE L' INTERIOR

Emili Fonollosa

“La Rabera Eclèctica” és un grup de gent procedent de molts diferents camps artístics que, sorgit a Els Ports, compta amb vora 25 integrants de diverses comarques castellonenques i més enllà i persegueix com a últim fi “repensar els pobles de l' interior”.

Tot i que el “nucli” d' aquest grup creatiu se situa a Els Ports, amb gent com Carlos Ripollés, de Vilafranca i Susanna Sebastià, amb arrels a Ares i Albocàsser, hi ha una nodrida representació procedent de la Plana Alta, a més d' Onda i també de Barcelona, mentre que la promotora és de Lleida.

Es tracta d' una rabera, “perquè en som molt i és eclèctica perquè hi ha gent que ve del teatre, música, fotografia, gastronomia... els espectacles es basteixen la poesia però són tots multidisciplinaris” aclaria Susanna.

A hores d' ara estan ficats en el projecte “transmèdia” “L' interior” que “amb elements bastants senzills com la poesia i la fotografia, les imatges i les paraules, té com a principal objectiu intentar convidar a reflexionar sobre el què som i el que volem per als nostres pobles, animant la gent a què participe” comentava Ripollés. Aquest projecte es presenta en diferents pobles a manera d' espectacle on també hi ha la vessant teatral per situar els personatges als racons de les fotografies, a més de música en directe.

Aquest espectacle de presentació del projecte, que a internet està a <http://www.laraberainterior.cat/> i <http://laraberainterior.wordpress.com/>, donarà pas a l' exposició de fotografies que per ara ja té diversos municipis confirmats on es podrà veure: Vallibona, Vilafranca, Castellfort, la Todolella, la Mata, Cincorres, Castelló, Gandia i també està previst portar-la a Vinaròs, Vall d'Alba i a les Terres de l' Ebre. “Volem donar a conèixer la realitat d' estos pobles a la gent d' aquí perquè reflexione i també a la gent de fora que poden ser turistes d' ací uns anys”. Els ajuntaments han ajudat a finançar l' exposició.

El projecte inclou blocs temàtics: turisme, gent major, festes, emigració i immigració, el futur i la identitat, iniciatives culturals... i, encara que les fotografies estan fetes sobre pobles de Castelló, segons els autors no estan identificades i representen la realitat de molts pobles de l' interior. Com a continuació del projecte Carlos i Susana han fet també un llibre.

L' espectacle de presentació es va oferir la passada Pasqua a Vallibona i Vilafranca i després a Castellfort i Morella, entre altres llocs. A Vallibona l' espectacle va servir perquè veïns i visitants pogueren conèixer en quines magnífiques condicions s' ha restaurat la planta que hi ha dalt de l' antiga presó que va acollir en el seu dia la Germandat. Aquest va ser el lloc escollit per l' ajuntament vallibonenc i van ser tants els assistents que es va quedar menut.

Aquesta especial dedicació a les comarques de l' interior ha estat l' última de les grans idees de “La rabera eclèctica” perquè de fet el grup ja va començar fa sis anys i entre altres coses han fet espectacles com “Les veus femenines”, amb poesia, música i pintura o un altre sobre la memòria històrica i també n' han creat un a partir d' una poetessa mallorquina molt crítica.

NOVA PROPOSTA ARTÍSTICA

La Rabera Eclèctica enceta ara una nova proposta artística: rutes literàries per descobrir o redescobrir els municipis de l' interior de Castelló.

A La Todolella dissabte 20 de juny es va poder gaudir de la primera ruta poètica. Aquest recorregut començava i finalitzava a l' espai multiusos on s' inaugurava l' exposició. Al llarg de la passejada pels racons més emblemàtics de La Todolella, com són la plaça, l' església i el castell, es va realitzar la lectura de poemes que tenien un lligam amb el lloc, la història o les persones que els habiten. No només vam poder sentir els versos, sinó també un intercanvi d' anècdotes i impressions amb els assistents.

La propera ruta poètica serà el 22 d' agost a Cincorres. A més, el 17 d' agost a La Todolella també es podrà gaudir de l' espectacle que, amb un posada en escena senzilla, reflexiona a través de la comèdia al voltant dels tòpics rurals i urbans.

NOTÍCIES DIVERSES

PASQUA CULTURAL I NATURAL

Emili Fonollosa

Com era d'esperar, Vallibona es va omplir totalment durant les mini vacances de Setmana Santa. Ben poques cases es veien buides. Faltaren pocs dels que habitualment passen dies de descans. Més d'un descobrí per primera vegada els encants d'aquesta població

d' Els Ports, que aportava com a novetat un Servol cabalós, ja que encara baixava aigua rere l'espectacular tongada de pluges en dies anteriors. Des de l'Ajuntament i diversos col·lectius es prepararen algunes activitats. L'atenció se centrà a l'antiga presó perquè els veïns i visitants pogueren veure la restauració que se n'ha fet, ja l'estiu passat es va poder veure la planta baixa però ara també s'ha obert la planta de dalt. Allí es van fer diverses activitats com una especial funció de teatre, poesia, música i fotografies a càrrec de "La ramera eclèctica" i es projectaren diversos audiovisuals, destacant un de vistes aèries del poble i un altre sobre el 30é aniversari de la llibreria Railowsky. On també hi hagué bona programació cultural va ser a l'hostal restaurant "La Carbonera", on es presentà també l'esmentat aniversari, amb Juan Pedro Font de Mora i la il·lustració especial que s'ha fet en unes botelles de cervesa amb fotografies de Manel Bellver. També va haver-hi a "La Carbonera" un concert a càrrec del duet "Temps fugit" amb música de pel·lícules, jazz i tango. No hem d'oblidar la presentació que es va fer al mateix lloc d'un llibre sobre memòries d'un llibertari andalús, de Salvador García, sota l'organització de l'associació "Amics de Florenci Pla".

La vessant cultural de Pasqua va tenir un bon complet amb la natural, ningú no es va voler perdre veure com baixava el riu, amb aigua molt clara que fins i tot cobria un pontet i no deixava passar a la Font Fresca sense remullar-se els peus. Visites a les Roques o el Gorg eren obligades per veure els bon efectes causats per les pluges, encara que per les carreteres també es van poder veure efectes negatius, com diverses sulcides sobre l'asfalt.

VALLIBONA ABRIRÁ UN ALBERGUE MUNICIPAL PARA TURISMO RURAL CON CAPACIDAD PARA 30 PERSONAS

E. Fonollosa

Vallibona va a paliar el déficit de lugares donde pernoctar producido desde el cierre progresivo de las viviendas de turismo rural, con la apertura el próximo año de un albergue municipal con capacidad para unas treinta personas.

El ayuntamiento vallibonense se ha propuesto abrir el edificio que cobijó en su día la Cooperativa para destinarlo a acoger a aquellos visitantes pasajeros de la población, según ha avanzado el alcalde Juanjo Palomo. El año pasado se acabaron los trabajos de restauración interna de tres de las cinco plantas de este gran edificio así como de su fachada, gracias a las ayudas económicas que se han ido otorgando. La más reciente fase de obras ha dejado lista la fachada que da a la calle Mayor y ha efectuado en las tres plantas superiores la preinstalación de fontanería y electricidad, además de la tabiquería.

El alcalde ha dicho a L'ESQUIROLET DE VALLIBONA que las obras "están prácticamente finalizadas, son unas obras que hemos ido haciendo por fases, únicamente faltaría la última fase, amueblar y obtener todos los permisos y licencias para iniciar la actividad de este nuevo servicio turístico, la intención es ponerlo en marcha durante la Semana Santa de 2016".

No va a ser propiamente un hotel con habitaciones individuales, sino un albergue y apartamentos que ocuparán las tres plantas superiores y en donde se podrá pernoctar, de manera que será un lugar idóneo para aquellos grupos de personas que practican ciclismo de montaña, senderismo, etc. "Por suerte últimamente pasa por aquí mucha gente caminando, utilizando sobretodo el GR-7 y también vienen muchos practicantes de ciclismo de montaña, así que aquí podrían pasar la noche los grupos de gente aficionado a estas actividades y así el ayuntamiento tendría unos ingresos" apuntaba Palomo.

Cuando se acabe definitivamente la obra y se legalicen las instalaciones, se podrá determinar con exactitud la capacidad de la instalación, aunque no variará mucho de las 30 personas. El Ayuntamiento piensa ofertar actividades en torno a la fauna y flora tan rica de estas tierras o de otro tipo que puedan atraer a grupos de escolares o asociaciones y que podrían quedarse a dormir en este albergue. "Con los campamentos de verano que tenemos cada verano, estamos viendo las posibilidades que tiene el municipio para acoger grupos de gentes".

Vallibona cuenta actualmente con un hotel rural, con habitaciones independientes y esta nueva oferta de alojamiento complementaría la existente en estos momentos.

El albergue no contará con servicio de bar porque complicaría la obtención de permisos, aunque en estos momentos en el municipio solo se cuenta con el Hostal la Carbonera, después del cierre del popular Bar El Garxo.

ARCHIVAN EL CASO DE UN VECINO DE VALLIBONA ACUSADO DE CAZA FURTIVA

Del diario Mediterráneo, N.B. Bigné

El procedimiento judicial por un supuesto delito contra la fauna, del que la Guardia Civil acusó a un vecino de Vallibona, ha quedado archivado por el Juzgado de Primera Instancia e Instrucción número 2 de Vinaròs.

Según reza el auto de sobreseimiento, al que ha tenido acceso Mediterráneo, "no parece debidamente justificada la perpetración del delito que ha dado motivo a la formación de la causa" y del que el

Seprona de Sant Mateu acusó a un hombre de 48 años y titular de la gestión cinegética de cabra hispánica en cotos de toda la provincia de Castellón.

Los agentes practicaron un registro en el almacén del cazador, sospechando que pudiera tener una gran cantidad de ejemplares de cabra hispánica supuestamente cazados y no identificados para su posterior comercialización, según revelaron en un comunicado de prensa de la comandancia de la Guardia Civil de Castellón.

Los efectivos del Seprona lo acusaban de carecer de los correspondientes precintos crotáticos para la caza de este tipo de animales. Realizada la inspección en la citada finca, los agentes intervinieron 10 cabezas con cuernos y otros cuatro animales enteros. El cazador siempre sostuvo que tenía toda la documentación en regla y que no había cometido ninguna irregularidad. Ahora el juez le ha dado la razón.

CENTRO DE INTERPRETACIÓN DE LA TINENÇA DE BENIFASSÀ

La directora general de Medio Natural, Salomé Pradas, acompañada de alcaldes de los municipios pertenecientes a la Parque Natural de la Tinença de Benifassà, inauguró el Centro de interpretación del Parque Natural de la Tinença de Benifassà. El local, cedido por la Entidad Local Menor de El Ballestar, ha sido ampliado con una nueva planta y adecuado a través de un Convenio de Colaboración entre el Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente y la Generalitat Valenciana dentro de actuaciones en la Red Natura 2000 y ha supuesto una inversión de 153.813,56 euros. Para la directora general "el nuevo centro de interpretación se convertirá en un punto de apoyo para la población local y, sobre todo, será un lugar de referencia para los visitantes de este entorno natural donde tendrán a su disposición toda la información acerca de las características del parque natural".

El Parque Natural de la Tinença de Benifassà se declaró en mayo de 2006 con una superficie de 4.965 hectáreas repartidas en los términos municipales de La Pobla de Benifassà, Vallibona, Rossell y, en mucha menor medida, Castell de Cabres. Las especiales condiciones geográficas de la Tinença dan como resultado un territorio extraordinariamente diverso tanto en especies como en paisajes, a lo que ha contribuido de forma determinante la forma de vida de sus pobladores. El pasado 2014 el PN registró 2.200 visitantes entre actividades concertadas por el propio personal del parque y visitantes que acuden a informarse a la oficina. Con las nuevas instalaciones se espera que esta última categoría aumente de manera significativa.

LA DIPUTACIÓN APRUEBA SIETE OBRAS URGENTES DE ABASTECIMIENTO

La Diputación de Castellón aprobó la ejecución de obras hídricas de urgencia en siete municipios de la provincia (Amedíjar, Azuébar, Canet Lo Roig, La Jana, Tírig, Vallibona y Villamalur) para garantizarles el suministro de agua. Así, la institución financiará el 100% de las actuaciones a realizar en estos pueblos como parte de su Plan de Garantía de Abastecimiento, una orden reglada de ayudas cuatrimestrales creadas por el presidente Moliner y que dan respuesta rápida a los ayuntamientos en situaciones hídricas de urgencia extraordinaria y que no eran previsibles, evitando que se peligre el suministro de agua en el municipio. La cuantía de estas siete actuaciones asciende a 75.302 euros.

El diputado de Infraestructuras y Cooperación, Héctor Folgado, ha explicado que "desde el minuto cero de nuestra llegada a la Diputación, la mejor gestión del ciclo del agua en sus distintas etapas, desde su captación, abastecimiento hasta su depuración, ha sido una prioridad para el equipo de gobierno del presidente Moliner. Tanto es así que nuestra actuación abarca tanto iniciativas a corto plazo, como estas que son de urgencia, como otras a medio y largo plazo, que lo que permiten es abaratar y aminorar el consumo de

agua diario de los municipios atendiendo a criterios de eficiencia hídrica. La depuración y el aprovechamiento agrícola del total de los lodos resultantes de la misma completan un ciclo en el que estamos totalmente volcados con los ayuntamientos".

Esta preocupación y prioridad de la Diputación es fiel reflejo de la importancia que le dan los ayuntamientos, al ser la segunda de sus prioridades a la hora de solicitar los Planes Provinciales de Obras y Servicios (POYS) de la institución. Así, un total de 41 actuaciones de los POYS 2014-2015 se dirigirán a la mejora del abastecimiento y saneamiento de agua. Entran en este capítulo todas las obras referidas a la renovación de la red de saneamiento de los municipios, red de alcantarillado y adecuación de depósitos de saneamiento, entre otras.

Además de estas líneas de trabajo, la Diputación responde a situaciones excepcionales de necesidad a los pueblos con convenios singulares, siendo en 2014 un total de 22 los formalizados en materia hídrica con una aportación de 367.480 euros.

LA DIPUTACIÓN HA LLEVADO LA BANDA ANCHA A VALLIBONA Y OTROS 90 MUNICIPIOS PEQUEÑOS

La Diputación de Castellón ha llevado la Banda Ancha a 91 municipios pequeños de la provincia a través de la activación de más de 200 puntos de acceso gratuito correspondientes al Plan Wifi-135. Con esta iniciativa impulsada por el presidente Moliner para mejorar la igualdad de oportunidades en todo el territorio provincial, la institución ofrece a los ciudadanos de los pueblos de interior más inaccesibles la capacidad de poder navegar por Internet hasta diez veces más rápido de lo que podían hacerlo hasta ahora, pasando de 2Mps a 20Mps, que es la velocidad de red que garantiza este innovador sistema.

El diputado de Modernización, Luis Martínez, ha explicado que "durante Semana Santa los turistas y vecinos

de todos estos pueblos ya pudieron empezar a utilizar este recurso que vertebra toda una red de Internet de alta velocidad, y hacerlo de forma gratuita. Pienso que el Plan Wifi-135 va a dar los mejores resultados en la doble vertiente turística y de dotar de recursos a los pueblos que menos tienen para igualar las oportunidades de todos los castellonenses". Cabe señalar que la activación de los puntos de acceso ha sido el último paso de un complejo periodo de instalación, primero, y de información después, con toda una serie de reuniones de coordinación en la que han participado técnicos de los ayuntamientos a los que se ha informado debidamente sobre cómo funcionan los puntos Wifi. En ese sentido, el diputado ha explicado que "hemos escuchado las propuestas que los técnicos nos han planteado en cada una de las cinco reuniones de coordinación de zona para responder con las mejoras que los municipios necesitaban en este tema.

Estamos en los primeros días de funcionamiento, y a tiempo todavía de ir puliendo algunas cuestiones si así nos lo plantean los alcaldes". Así, la Diputación ha diseñado unos carteles informativos que guían en el uso de los puntos Wifi-135 y que se están instalando en sus inmediaciones, así como placas identificativas que informan de la ubicación de esas zonas. "Se están distribuyendo entre los municipios, y hemos activado una web en la que también se puede consultar toda la información de esta herramienta, www.wifi135.net" ha concluido el Diputado Martínez.

Prácticamente la totalidad de los pueblos castellonenses de menos de 3.000 habitantes solicitaron en su día la instalación de puntos de acceso WiFi que ahora ya tienen en funcionamiento en

emplazamientos de titularidad pública municipal ubicados en zonas con cobertura de banda ancha deficiente o en zonas degradadas y de alto interés para el desarrollo social. Han sido de especial prioridad aquellos emplazamientos que actualmente no alcanzaban un ancho de banda de 2Mbps.

INTEGRACIÓ PAISATGÍSTICA DE L'ANTIC ABOCADOR

Després de la clausura i posterior segellat de l'antic abocador de runa de la Volta del Barranc, continuen amb les actuacions d'integració paisatgística d'aquest espai, situat a la vora del Barranc de La Gatellera, a Vallibona.

La idea és recuperar, posar en valor i donar un ús públic a aquest espai, fins fa poc molt degradat.

Volen crear una xicoteta zona d'escalada, on els xiquets puguen iniciar-se i gaudir, de forma segura, d'aquest esport en contacte amb la natura.

També, es vol crear un senzill observatori d'aus des d'on es puga observar l'avifauna present als cingles dels voltants del barranc. En aquest observatori es desenvoluparien activitats d'educació ambiental, que completarien les oferides dins del programa "Vine a Vallibona amb el teu col·legi, gaudiràs aprenent". L'observatori, també estarà a disposició de qualsevol persona que vulga conèixer un poc millor les nostres aus.

En definitiva, donar un nou ús a un espai fins ara degradat i contribuir a millorar i embellir els voltants del casc urbà de Vallibona.

UNITAT DE RESPIR

De comarquesnord.cat

Vallibona ha posat en funcionament la seva unitat municipal de respir. El pla, llançat al juliol per la Diputació, ha tingut un gran èxit en la localitat cobrint les dotze places disponibles.

Mitjançant aquest servei enfocat als majors i les seves famílies, es pretén "contribuir a millorar les condicions de vida d'aquestes persones i proporcionar a la població rural les mateixes oportunitats dels que viuen en zones urbanes" apuntava l'alcalde, Juanjo Palomo.

Cada dia, en aquesta unitat de respir, els participants realitzen activitats actives, dinàmiques i en grup amb una dinamitzadora social

LA PARRÒQUIA DEMANA DINERS PER PAGAR UNA OBRA URGENT

E. Fonollosa

La parròquia de Vallibona ha fet una crida a tots els fidels perquè aporten la seua col·laboració econòmica per tal de poder pagar les despeses d'unes obres urgents que es van fer a la teulada.

Amb les pluges de l'octubre i novembre de 2013, es va fer una gran gotellera a la sagristia. En revisar la teulada de l'església es va comprovar que necessitava una reparació urgent. El cost de la reparació va ser de 1.439,9 euros. Com que l'any anterior es va fer la vitrina de la sagristia, que va costar 2.203 euros, la parròquia no disposava de diners per afrontar la reparació de la teulada. Així que com era una obra urgent, es va decidir fer-la, pagant la factura un particular al qual ara cal tornar-li els diners. Als fidels se'ls ha repartit un full explicant i mostrant els danys i les factures de les obres fetes per tal de demanar la seua generositat que ajudarà a tancar els deutes dels diners, la qual cosa es pretén que siga abans de la fi d'any.

Tresors vallibonencs, a l'exposició "La llum de les imatges", a Vinaròs.

Reunió a Vallibona de La Taula del Sénia.

FESTES

UNES FESTES MOLT COMPLETES I VARIADES

Emili Fonollosa

Durant les festes, també hi ha temps de tertúlia.

Les festes 2014 van ser molt completes, ja que hi hagué de tot i per a tots i amb alguna novetat ben acceptada. La primera cosa destacada va saltar de seguida a la vista, era la carpa de festes que per primera vegada s'instal·lava a la pista on es fan els balls. La inauguració de l'abeurador divendres a la nit, amb el tradicional repartiment d'aigua de València i picadetes va ser el primer acte acollit sota la carpa.

Dissabte, una altra novetat, la presència d'una xaranga, Xino-Xano, de Sant Bàrbara, que a més va ser una "desperta". Va començar la seua actuació cinc minuts abans de les 7,30 del matí des del carrer Pla. A l'ermita també intervingué en diverses ocasions. La missa major l'oficiaren mossèn Joan Andrés i mossèn Paco Vives. En acabar, Teòfil Pitarch ens va fer a tots cinc cèntims de com està el procés de restauració de l'ermita, en la seua recta final, i demanà que algú s'anime a encapçalar les gestions d'aquesta última fase que preveu acabar el 2016.

Després de la missa, es venerà una relíquia en substitució de l'original ja que aquesta estava exhibint-se a Vinaròs en l'exposició "Pulchra Magistri". Tot seguit se celebraren les tradicionals joies, agrupades per edats i sexes i amb repartiment de conills vius per als guanyadors. Finalment i també com a novetat i amb ajuda de la xaranga, es ballaren balls tradicionals, amb la col·laboració d'integrants del grup Ramell, de Castelló, que ja va estar en les festes de l'any anterior i la música, a càrrec també de la xaranga.

El dia dedicat a Sant Domingo, menys solejat de l'habitual, va concloure amb la primera revetlla popular. El primer ball sota la carpa de festes va estar amenitzat per l'orquestra Tucán i en acabar, la festa seguí amb dj's locals.

Diumenge 10, durant la missa dedicada al beat Maties Cardona, "Amics de Vallibona" repartí com sempre els gojos d'aquest il·lustre vallibonenc. A la missa assistiren com és costum els familiars del beat i es va poder besar la relíquia de mossèn Maties. De nit, hi hagué l'actuació musical del grup "Katuska" i tot seguit amb més música preparada pel bar de festes.

La romeria a l'ermita de Santa Àgueda va obrir els actes de dilluns. Un bon grapat de gent jove va apostar per pujar a peu; uns van sortir cap a les 7,30 del matí i els altres passades les 8. Els

més valents també van baixar a peu. Allí dalt, Àngel Castejón oferí un entrepà per als intrèpids caminants i no faltà l'aigua, gràcies a la col·laboració de l'ajuntament, suplint la irreparable pèrdua de Manolo Pla, el qual sempre col·laborava en la festa.

La missa, oficiada per mossèn Paco Vives, es va fer com els últims anys fora de l'ermita, a la part de darrere, per evitar el fort sol reinant. En acabar, l'alcalde Juan José Palomo va parlar per contar con estaven en eixe moment els tràmits per restaurar l'ermita. La celebració acabà amb la benedicció del terme vallibonenc. De nit, es va fer el sopar a base de tomata i pernil i la projecció de la divertida pel·lícula "3 bodas de más", amb fins i tot servei de crispetes; pràcticament "tot el poble" estava en aquesta sessió de cinema a la fresca.

El dimarts 12 s'encetà amb activitats infantils preparades pel Parc Natural de la Tinença de Benifassà i a la tarda, es muntà el parc infantil que sempre patrocina la Diputació. A més, també es van fer jocs infantils i no faltà la típica xocolatada. El sopar de "sobaquillo" d'aquella nit va tenir com a tema la feria de abril; a la barra se serví rebujito i el dj Arturo punxà la música apropiada per a aqueixa nit en què de nou s'omplí l'envelat.

Tot i el ventet geladet que bufava durant el matí de dimecres, els vallibonencs no es van voler perdre la "festa de l'aigua". El sol contrarestà el ventet i l'aigua va córrer pels balcons, fonts, carrers... Tot s'hi valia per arruixar: gots, poals, gerres, mangueres... La xaranga Banana Boom de Nules va posar l'animació musical. De nit es va fer el sopar de truites i djs locals com Marc van animar amb música jove la que va ser la "festa blanca".

Arribat dijous, a mig matí hi hagué un taller de reciclatge al poliesportiu i també la nostra associació va repartir els melonets de meló de moro perquè els xiquets començaren a elaborar els seus fanalets. De nit, es va celebrar la processó del rosari de les torxes, amb la imatge de la Mare de Déu portada pels empinats carrers. Els xiquets lluïren els seus fanalets i els balcons s'engalaren participant així en el concurs convocat per Amics de Vallibona. La guanyadora del concurs de balcons fou Guadalupe Mestre i del concurs de fanalets, tots van ser guanyadors; es donà com a premi una bossa de llepolies per a cadascun dels joves participants. La nit temàtica de dijous va estar dedicada a la "Festa Grease" i es comptà amb l'actuació del trio "Duetto".

Divendres, festa gran com sempre, començant amb la missa major dedicada a la Mare de Déu i en la qual, una vegada més, mossèn Paco Vives va voler fer especialment partícips els nombrosos xiquets que passen l'agost a Vallibona, lliurant-los globus per acompanyar una curiosa història que contà. En acabar la missa es va lliurar l'"Esquirollet de Vallibona 2013" a Jordi Fonollosa. La rondalla de Vallibona en sortir de l'església, va tocar i

cantar com és costum l'"Himne a Vallibona". També es va fer la tradicional ofrena a la Mare de Déu de la Font, de Pena-Roja de Tastavins. Al migdia, tots s'afanyaren en diferents indrets del poble preparant la paella. De nit, va actuar l'orquestra Calibra.

ARTISTES A LA FRESCA

El dissabte 16 d'agost a la nit Vallibona es convertí per moments en tot un gran escenari ja que pels carrers del poble hi hagué durant dues hores variades ofertes culturals, gràcies a la implicació d'un gran nombre d'artistes, la majoria dels quals vinculats a la població.

La idea englobada sota el nom "Artistes a la fresca" va permetre tenir breus actuacions musicals i obres de teatre, exposicions de

Exposició pels carrers.

Festa dels que compliren 50 anys

pintura i fotos i lectura de textos de l'autor Desideri Lombarte, creador entre altres de l'obra de teatre sobre l'ancestral relació entre Vallibona i Pena-Roja. Aquesta peculiar nit cultural s'engegà amb l'arribada d'un vell cotxe carregat de maletes i gent que suposadament venia per primera vegada a Vallibona. Es tractava en realitat del grup de teatre de Vilafranca, La Xalera, que va fer esplèndidament de fil conductor de tota la nit, juntament amb Maria Alba, com a narradora. El grup va provocar moltes rialles, sobretot a càrrec de la velleta Guadalupe, que tan prompte necessitava cadira de rodes per caminar com tan prompte es ficava a ballar i córrer.

Cantant l'himne a Vallibona

La primera "parada" cultural va ser protagonitzada per Anna Serret, la qual dies abans d'actuar a la basílica de Morella, va tocar quatre composicions, col·laborant-hi Laura Jovaní, amb l'orgue de l'església Parroquial recentment restaurat. Tot seguit, a "la plaça del Mirador" es va fer una mena d'homenatge a Lombarte, sent aquest 2014 el 25 aniversari de la seua mort; fins i tot l'alcalde Juan José Palomo va llegir un fragment de les seues creacions, mentre sonava el violoncel de Cinta Salvador.

El vetust cotxe de la singular família circulava pels estrets i empinats carrers portant els centenars de participants d'un lloc a l'altre. La següent parada fou a l'antic forn, per visitar la gran sala de treball del pintor Javier Lázaro (<http://lazaroventura.blogspot.com.es>), que ha viscut a Vallibona tres anys i que obrí el seu local de bat a bat per mostrar les seues últimes creacions, fetes amb la col·laboració literària del pintor vinarossenc Kike Cherta, flamant II Premi de Narrativa Francisco Ayala.

Tot seguit, al Pelleric, un dels llocs més emblemàtics del poble,

la rondalla de Vallibona reviscolà una vegada més i és que per als seus integrants no passen els anys. Tots, després es desplaçaren a l'antiga llotgeta on es va voler fer una escenificació teatral per recordar la importància que van tenir per al poble les carboneres; un grupet de xiquets interpretà "El carboneret de Vallibona" d'Isabel Marín amb adaptació d'Eva Tuneu. A més, van intervenir el pregoner del poble José María Meseguer i un dels últims carboners Alejandro Segura.

La següent parada va ser al Carrer Nou, on un altre pintor, aquesta vegada el vallibonenc Ernesto Querol, obrí la seua casa per deixar passar tothom i mostrar una completa selecció de les seues reconegudes pintures, mentre un trio improvisat de vallibonencs cantava cançons populars. Finalment, i a la plaça del Vall Més Amunt (Sant Antoni) el fotògraf local Manel Bellver projectà una selecció de magnífiques imatges seues en blanc-i-negre, totes amb gent i indrets de Vallibona. La Xalera posà punt-i-final amb una coreografia a la mateixa plaça i a més es repartiren gelats per als assistents, dues hores després d'haver començat aquesta marató cultural. Per altra banda, el mateix dia d'"Artistes al carrer", però

Mediterranean Xtrem

unes hores abans, es muntà una fireta d'artesanía local, dirigida per Conxa Jimeno.

FINAL DE FESTES

El diumenge, la barra de festes va promoure una paella popular, rescatant així aquest dinar de germanor que era tan tradicional anys enrere. La nit anterior, el ball amb el trio "Voces" va tenir un final molt dolcet ja que hi hagué xocolatada fi de festes servida per la barra de festes.

Ja en el tram final d'agost, es va fer l'obertura de l'antiga presó i projecció de l'audiovisual "Vallibona, la vall del Cervol" i una 2015marxa senderista de Vallibona al Boixer, preparada pel Col·lectiu Avinsilona, el qual col·laborà en aquestes festes organitzades per l'Ajuntament, a l'igual que també ho van fer Amics de Florenci Pla i la nostra associació.

Aquest juliol 2015 el bar de la piscina, ple de gent.

LES FESTES 2014...

per J. Emili Fonollosa

MÉS FOTOS I VIDEOS A WWW.VALLIBONA.NET

...EN COLORS

COL·LABORACIONS

HABITANTS A VALLIBONA, FINALS DEL SEGLE XIV A FINALS DEL SEGLE XX

Jordi Fonollosa

Presento la recopilació de dades de població, així com fets històrics i fenòmens naturals, que han afectat l'augment o disminució de la població al nostre poble. L'objectiu és doncs presentar amb l'ajut d'una gràfica il·lustrativa l'evolució de la població a Vallibona durant els últims 6 segles.

Fonts de les dades:

La primera dada coneguda que ens dona una idea de la població de Vallibona és el Morabatí o capbreu de 1396. El Morabatí és una font poc fiable per saber el nombre d'habitants de forma exacte, ja que els pobres no hi figuren a l'estar exempts de l'impost i tampoc queden registrades les dones, els infants ni els evasors de l'impost. Com a mitjana es considera que en cada foc hi habitaven unes 4,5 persones, és per això una dada aproximada de la població. No és fins que es van començar a fer censos que no tenim dades més fiables.

En general és a partir de 1550, quan comencen els registres parroquials a Espanya, encara que poques parròquies els conserven. El Concili de Trento estableix de forma obligatòria que els capellans de les Esglésies portin i conservin els llibres de registres eclesiàstics. A Espanya es comença a dur a terme a partir del decret d'aplicació donat per Felip II el 12-7-1564. (1)

L'Arxiu Parroquial de Vallibona comença el 1621 amb els baptismes. Es pot analitzar des de 1621 fins 1871 els naixements a Vallibona a través de l'arxiu Parroquial i des del 1938 fins l'actualitat. L'arxiu viu, que contenia dades des de 1871 fins el 1938, es va perdre en els episodis de la Guerra Civil.

El primer cens modern a l'estat espanyol és del 1857. El Registre Civil a Espanya té com a dada d'inici en general el 1871. En el cas de Vallibona el registre civil comença el 1875.

Capbreus i censos que disposem:

Morabatí de 1396, 1535. Censos antics de Vallibona 1603, 1646. Cens de Madoz 1842

Censos d'Escolano (dècades d'Escolano). 1712-1717. Cens de Campoflorido. 1768-1769. Cens d'Aranda. 1786-1787. Cens de Floridablanca. 1797. Cens de Godoy-Larruga. Cens de 1842 publicat per Madoz. 1847-1848, el Governador de Castelló, Ramon de Campoamor fa elaborar un Cens. Censos moderns de Vallibona: 1895, 1905, 1907, 1909, 1910, 1911, 1912, 1915, 1918, 1920, 1922, 1925 (inclou les dones), 1928, 1932, 1934, 1935, 1946, en aquest últim ja hi figuren les dones en els censos electorals.

Els diferents períodes:

Des de la repoblació al segle XIII-XIV fins l'actualitat, en tots els períodes hi ha hagut migracions tal com comentarem a continuació. És cert que la més forta despoblació s'ha produït a la dècada de 60-70 del segle XX.

1264. "Estatuto de repoblación judía que el mismo rey autorizó en Zaragoza el 10 de febrero de 1264, concediendo a Jafias Maymón y a cuantos hebreos quisieran establecerse en la villa de Morella o alguna de sus aldeas, para repoblar su término..." (2)

Entre el **1348 i el 1352** hi va haver una forta epidèmia de pesta negra el que va fer que minvés la població de forma molt important. A tot Europa van morir uns 200 milions de persones. Sembla estrany que el 1396 hi hagués a Vallibona 830 persones havent passat només uns 49 anys de la forta epidèmia i havent-hi nous brots els anys 1362 i 1389. És molt possible que es repoblés amb gents d'altres pobles, encara que cal tornar a dir que és una dada poc fiable al basar-se en el Morabatí.

Al voltant del 1400 hi va haver un moviment de pagesos per tots els pobles de la comarca en la cerca de noves oportunitats, però molts acabaven finalment emigrant cap al sud per falta d'oportunitats.

(3)

Període de 1397 a 1520. Hi ha una davallada important de la població a Vallibona de 830 habitants, el 1396 es passa a 598 el 1430 (-28%) i a 324 el 1499 (-61%). A Castellfort per exemple passa alguna cosa semblant: el 1396 tenia 122 veïns, el 1440 91 veïns (-25%) i el 1520 23 veïns (-81%).

1411-1412, Guerra civil entre Morella i les aldees del seu terme general durant l'Interregne a la mort del rei Martí l'Humà en 1410. Aquest fet va provocar desplaçaments de la població.

1462-1472, Guerra civil catalana. Partidaris de Joan II lluiten contra la burgesia, Príncep de Viana. El Maestrat va perdre un 25% de la seva població. (4)

Als Ports de Morella, "la población total existente en 1469 no llegaba al 25 por ciento de la de 1373-1385". (5). Aquesta forta davallada de població va ser deguda a la crisi agrària de 1469.

1520. En la guerra de les Germanies les aldees de Morella s'alien contra ella. Portell va anar juntament amb Vilafranca i Forcall, contra Morella (que contava amb l'ajut de Vallibona, Catí i els pobles de la Tinença de Benifassà), declarant-se a favor dels agermanats, decisió que els hi va donar molts problemes. Els agermanats es van armar i organitzar.

Sabem que la guerra de les Germanies va afectar moltíssim a la demografia del conjunt del Regne València amb un total de 12.000 morts, però no sabem com va incidir a Vallibona.

Expulsió dels Moriscos, **1609.** (6). Amb l'expulsió dels moriscos moltes terres van quedar sense mans que les poguessin treballar, la burgesia es va quedar sense mà d'obra. És un moment on hi va haver població del nord del País Valencià que va anar cap al sud on es van expulsar molts moriscos.

1648 van cremar Rossell. Després de la Guerra dels Segadors 1640-1652, algunes persones baixen de Vallibona a Rossell. Hi va haver una davallada de població en tota la zona. (4)

"La guerra dels Segadors el va afectar de ple: el mariscal francès Schomberg, que controlava Tortosa, va realitzar una incursió a Rossell i l'incendià completament (1648)". (7)

14 de juliol de 1687, una plaga de llagosta envaeix el terme general de Morella i destrueix quasi totes les plantacions de cereals.

El **1689** tenim un altre epidèmia de pesta negra fent que la població disminueixi després de la lleugera recuperació durant el segle XVI.

1691 Independència de les aldees de Morella. Va ajudar a créixer la població, a la construcció de cases ja que es disposava de més diners per poder invertir a Vallibona.

A finals del segle XVII fins el 1710 hi va haver una època de molt fred.

La Guerra de Successió **1702-1713**, en pobles com Sant Jordi va suposar la paralització del seu creixement econòmic i demogràfic. (8)

1789, Cabanilles diu que les glaçades van matar els garrofers que estaven a 40 llegües de la costa sense afectar el litoral.

Guerra del Francès **1808-1810.** En aquest període la població va augmentar degut a què moltes persones majoritàriament de Rossell i Morella van anar a Vallibona a buscar refugi en un lloc segur.

Del 1800 al 1900 tenim un increment molt fort de població assolint el màxim nombre d'habitants de la història l'any 1900 amb 1.708 habitants. Sembla que les guerres Carlistes no van afectar el nombre d'habitants.

Causas de l'augment de la població:

En èpoques de bonança econòmica i d'estabilitat política la població augmenta.

Degut a l'aïllament de Vallibona, habitants de Rossell i de Morella van anar a refugiar-se a Vallibona en èpoques de conflictes bèl·lics.

Els avanços en la sanitat com les vacunes, la cirurgia i una millora en la higiene fan que la població augmenti. Com a exemple, el 23 de gener de 1848, el Governador Campoamor va manar arrebossar i emblanquinar les façanes de les 98 cases de Vallibona amb calç viva com a mesura d'higiene per evitar infeccions. (9)

En el segle XIX es van repartir terres per cultivar (roturació) sent una de les causes de l'augment de la població.

Causas de les migracions i del descens de la població:

La disminució de la població ve donada bàsicament, per una banda com a conseqüència de les epidèmies, les males collites, l'emigració a altres zones en busca de millor oportunitats degudes a les crisis i les guerres. La climatologia adversa i els desastres naturals com la forta riuada del 1909 o les fortes gelades del febrer de 1956 van obligar a famílies a emigrar.

L'increment de població en la segona meitat del segle XIX va ser un focus d'emigració, ja que no tots els fills dels propietaris dels masos per exemple es podien quedar al mas, alguns marxaven al poble i altres fora. (10)

La industrialització i el medi de vida urbà atrau la població dels àmbits rurals en busca de millors oportunitats.

Epidèmies de Còlera. La grip de 1918 i desastres naturals:

1834, 1835, 1854-1856, el creixement de la població es va alentir tal com es pot apreciar a la gràfica, 1865, 1878, 1885 epidèmia de còlera amb 17.000 casos a la província de Castelló, 6800 morts.

1918, Octubre i novembre de 1918 epidèmia de grip. Virus H1N1.

1909, Una forta tempesta a Vallibona el 2 de novembre, la nit de Tots Sants, va destruir horts, ponts i van morir 2 dones.

1915, Una tempesta de pedra a Vallibona el 20 de juny destrueix les collites.

Es a partir de 1910 fins el 1950 on la població va anar disminuint progressivament degut a la industrialització de les grans ciutats com València, Barcelona que va acollir molta immigració provinent de l'àmbit rural en busca d'un millor pervindre.

Molta gent també va emigrar a la costa on es practicava una agricultura automatitzada amb unes produccions a gran escala que contrastava amb l'agricultura de subsistència i sense maquinària que es practicava a Vallibona.

Post Guerra Civil del 36:

Nomenclàtor de Vallibona 1940, nº d'habitants: 1313 habitants, 808 al poble i 505 als masos.

18 d'octubre de 1947. Es ordenada per les autoritats l'Evacuada a Vallibona, en compliment d'una ordre del Govern Civil de Castelló. Totes les persones i animals van tenir que desallotjar els masos per anar al poble. El objectiu era evitar que els Maquis aconseguissin suport i menjar dels masos. Una part dels masovers va anar a buscar oportunitats a altres llocs com per exemple Vinaròs, Tortosa o Castelló. Un cop va passar la prohibició d'habitar els masos molts ja no hi van tornar, quedant deshabitats.

La despoblació s'hagués produït igual però més tard. La guerra civil i la posterior resistència, van fer que el règim decidís eradicar el fenomen Maqui, seguint l'estratègia de deshabitar els masos, totes aquestes circumstàncies van accelerar el procés de despoblació del terme de Vallibona. (11)

1959. "Rere el pla d'estabilització del 1.959 es produïx una forta emigració de la població vers zones industrials com ara Barcelona i el nord de Castelló." (12).

1960. La crisi del carbó. El carbó era un combustible molt utilitzat fins els anys 60 però la implantació cada vegada més del petroli i el gas fa que el comerç d'aquest combustible vagi a la baixa afectant aquesta indústria de Vallibona. Com a conseqüència molts dels carboners van haver de marxar del terme de Vallibona.

1980. A partir de la dècada dels 80 ja no es produeix una emigració massiva, però el que passa és que la natalitat és tant baixa

que no contraresta les defuncions, la població no es renova, va disminuint i s'envelleix.

2000. Al final del segle XX les persones censades són 93, però no es corresponen amb els habitants reals que viuen tot l'any a Vallibona que són al voltant de 40 persones.

Distribució de la població.

La població estava distribuïda entre el nucli urbà de Vallibona i les prop de 70 masos escampats per tot el seu terme municipal.

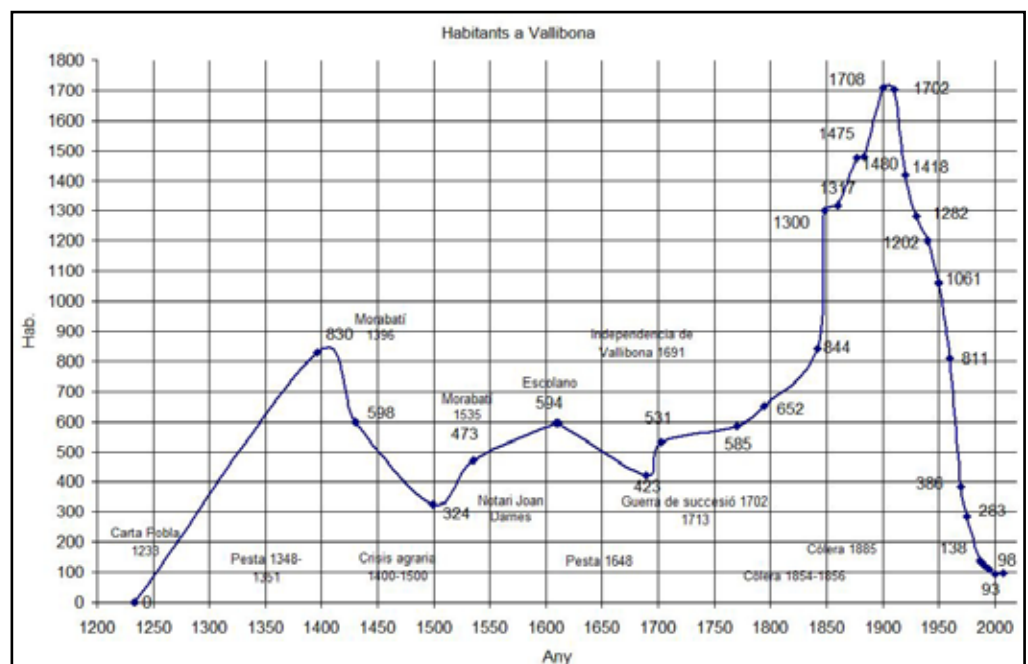
Dins del terme de Vallibona també es produïen moviments de població, els fills dels masos que no eren els hereus rebien com a legítima parcel·les de terra que els hi servia per al seu autoconsum i que completaven amb jornals com a bracers, una vegada marxaven del mas i s'havien instal·lat a Vallibona. (13)

Gràfica:

La gràfica tot i els possibles valors no exactes tal com hem comentat anteriorment ens ajuda a veure de forma ràpida una tendència de com ha evolucionat la població a Vallibona en cada període.

Fonts:

- (1) "Los archivos parroquiales como fuentes genealogicas. Pàg. 155.
- (2) Morella Guía del Antiguo Término. Serafín Gamundí Carceller, Carlos Sangüesa Ortí.
- (3) Elits rurals i xarxes mercantils al nord del País Valencià baixmedieval. El comerç i la manufactura de la llana a Vilafranca (1393-1412). Vicent Royo Pérez. Pàg. 29.
- (4) Territori, població i economia a la Batllia de Cervera a l'edat mitjana. Joan Ferreres Nos. Pàg. 27.
- (5) Los inmigrantes y sus formas de inserción social en el sistema urbano del Reino de Valencia (siglos XIV-XVI). Pàg. 19.
- (6) La evolución de la población en la zona norte del País Valencià en los siglos XVI y XVII.
- (7) Web: <http://www.rossell.es/web/historia>
- (8) Pueblos en España San Jorge.
- (9) AMYC llibre 12. Pàg. 26.
- (10) Es masos al nord del País Valencià. Vallibona. Pàg. 39.
- (11) La Pastora del monte al mito. Pàg. 288.
- (12) Els Ports.mht
- (13) Es masos al nord del País Valencià. Vallibona. Pàg. 28.

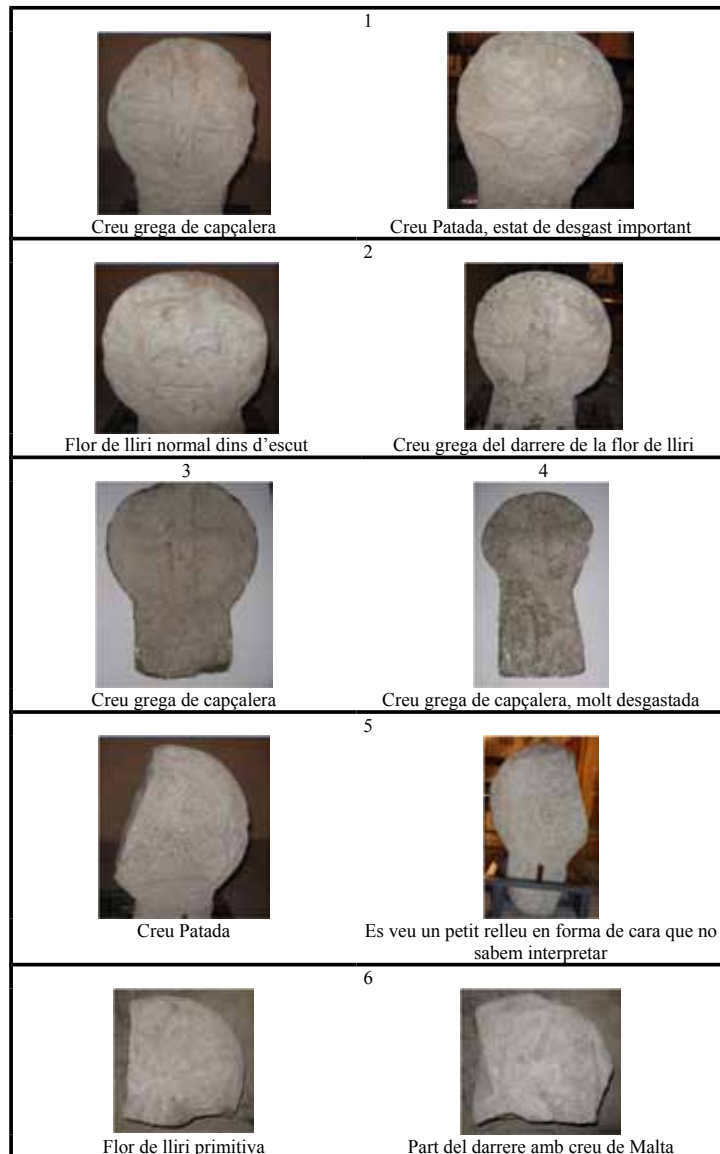

LES ESTELES DISCOÏDALS DE VALLIBONA

Armand Sariñena

Les esteles discoïdals són un monument funerari i tenen un origen pre-romànic, visigòtic i romà, fins i tot protohistòric cèltic. Tenen un tema solar, d'origen pagà que trobem en totes les civilitzacions antigues.

En la civilització cristiana el tema solar i la forma rodona de les esteles simbolitza "jo sóc la llum del món" (la resurrecció dels morts), és una metàfora espiritual. La seva difusió en el món altmedieval, en el sud de França i nord d'Espanya correspon a un període de devoció Mariana, després de l'any 1000.

L'estudi de referència sobre aquest tema, està publicat a Madrid el 1920 per Eugeniusz Frankowsky, i li dona com a nom esteles discoïdals. En el seu estudi presenta un mapa de les localitzacions en el país.

Els símbols que trobem en aquestes pedres discoïdals, també figuren en aquesta època sobre les monedes, segells oficials, les façanes de les Esglésies, les pintures, etc.

Trobar-les a Vallibona després de la reconquesta de 1233, es correspon amb al període de la construcció de l'Església. La tècnica utilitzada en la fabricació d'aquestes pedres indica la presència de picapedrers experts. Per comparació amb altres estudis, la seua producció perdura durant un segle.

A Vallibona disposem de 6 exemplars de pedra calcària del país. La seua ubicació original és l'antic cementiri que es trobava al Vall més amunt o plaça de les Escoles.

Tenim notícies d'un altre exemplar on es pot observar una ballesta, però la situació actual es desconeix. Font: "Publicada en Valencia Atracción. Revista de la Sociedad Valenciana Fomento del turismo.. 1951 (enero), 192, p. 1."

La col·lecció que disposem es compon de dos exemplars sencers (1), (2), de dos exemplars empotrats a la façana de l'Associació de Jubilats (3), (4), i de dos fragments importants (5), (6), diferents i analitzables, un d'ells en col·lecció particular (veure taula amb fotos).

La simbologia és molt similar en quatre d'elles. Una creu grega sobre una cara, és el dibuix més utilitzat en el món de les discoïdals. La peça estava dirigida en el capçal del difunt indicant que estava batejat.

Tres exemplars porten una creu de Malta en baixrelleu en la contracara. Els espais buits de la creu tenen forma de pètals. No s'acostumava a fer dues creus similars en la mateixa discoïdal.

Sobre la morfologia podem dir que la vora rodona del disc evoca l'eternitat i la part exterior rodona simbolitza el sol. Quant als peus d'aquestes discoïdes clavats al terra, disposem dels dos models més corrents, un dret i un altre més triangular per mantenir un millor assentament.

Les dues cares més interessants són les que tenen una flor de lliri o la seua simbòlica anterior flor de 6 pètals (2), (6). És un dels quatre emblemes més antics utilitzats al món, a Xina simbolitza l'abundància, la pobresa i la innocència. A Egipte i a Síria tenen un caràcter sagrat i encarna la felicitat i la sexualitat. A l'Índia simbolitza la vida i la resurrecció. Més prop nostre, figuren a la Bíblia com evocació del poble jueu. Són les croades que les porten a Europa a finals del segle XI.

En la simbologia de l'edat mitjana espanyola denota espiritualitat, a França, en el mateix període poder reial.

L'exemplar que disposem amb la flor de lliri a l'interior d'un escut (2), s'interpretaria com l'autoritat sagrada. Un discoïde amb flor a 6 pètals es troba a Usclas de Bosc, departament de l'Herault a França. Aquests dos gravats són molt poc corrents i mereixerien un estudi en la seua extensió a Espanya.

La flor de lliri apareix a l'escut reial espanyol al segle XX a través dels Borbons.

El dipòsit a l'església, per part de l'alcaldia de 3 exemplars (1), (2), (5), garanteixen la seua conservació.

El més interessant d'aquests discoïdes, és que ens evidencien que Vallibona no està fora del seu temps en el segle XIII. Diversos elements com la construcció de l'Església, les pintures, les esteles discoïdals, la presència de càtars, indiquen que és un poble amb potencia econòmica i contacte amb l'exterior.

El seu extens terme municipal dona la possibilitat de nombrosos caps de bestiar, l'exportació de la llana que en aquesta època és un motor econòmic molt important, el seu aïllament geogràfic, li ha permès una bona estabilitat i seguretat econòmica.

ANÉCDOTA DE LOS AÑOS 60

Carmen Mestre

Cada época y generación ha habido alguna forma o medios de ganar algún dinero las mujeres de Vallibona. Sobre los años 60, las chicas jóvenes nos íbamos durante el mes de septiembre a la provincia de Tarragona a recoger avellanas del suelo.

En la generación de nuestras madres, las jóvenes se iban en invierno a recoger aceitunas por Tortosa y los pueblos lindantes. Dormían en las casitas de campo que poseía cada finca. ¡Cuánto frío pasarían nuestras pobres madres!

En nuestra época, segunda generación, nadie iba a recoger aceitunas, pero en cambio íbamos a recoger en septiembre las avellanas, normalmente a Valls y sus alrededores. Recuerdo que íbamos vestidas con faldas largas hasta los pies, porque la posición era en cucullas y de esta forma vestidas no enseñábamos el culo y bragas. También recuerdo el dolor de las rodillas hasta que se acostumbraban.

Yo fui a una masía de gente muy rica, con un palacete y toda la finca amurallada. Nos llevamos de casa algo de dinero por si lo necesitábamos. Supongo sería poco. La comida nos la hacía la dueña y el sueldo nos lo pagaban a punto de volver a Vallibona.

Un día, mientras estábamos trabajando entraron unos ladrones a la masía. Se llevaron todo lo de valor que poseían los dueños y nuestros pobres bolsillos, con el poco dinero que teníamos. Llamaron a la policía, vinieron y empezó la investigación. Rebuscaron en el caserío y toda la finca. Debajo de un avellanero encontraron nuestros bolsillos vacíos, se llevaron el dinero y tiraron el monedero.

En mi bolsillo guardaba una carta que me había escrito mi novio Juan Ramón. Delante de mí empezaron a leerla en voz alta, yo me abalancé sobre el policía para quitársela. ¡Lo que se rieron aquellos dos! Recuerdo que se despedía así en la carta: "Adiós vida, tesoro, flor de las flores". Pero empezó la investigación:

-¿De dónde sois?

-De Vallibona

-¡Vaya, de Vallibona! El pueblo de la Pastora, ¡qué fichas salen de ese pueblo!

Yo contesté que mi pueblo era la gente más buena, honrada, trabajadora y maravillosa de España. Defendí a mi pueblo con uñas y dientes. Un policía preguntaba y el otro escribía las preguntas y las respuestas. El informe fue enviado a Vallibona y al llegar al pueblo, el alcalde me felicitó por la defensa que había hecho de mi pueblo. Esto me sucedió a mis 17 años.

NOTICIAS DEPORTIVAS

Carmen Mestre

El domingo 16 de noviembre de 2014, Vallibona se llenó de gente, incluso con familias de Valencia.

Juan Ramón Segura (hijo), que es muy deportista, puso en internet que organizaba una excursión para quien quisiera conocer Vallibona e ir también hasta el Molí Rico.

Se apuntaron 60 personas. Por la mañana caminaron hasta el Molí Rico. La comida fue en La Carbonera, comieron olla de Vallibona, plato típico del pueblo; Teresita ya estaba avisada por Juan Ramón. Después de comer, les enseñó todo el pueblo, Les contó la historia del Pelleric y la de Peñarroya y Vallibona, pueblos hermanos., El día terminó feliz y dio a conocer Vallibona a gente que no había estado nunca ni sabía que existiera.

Hace unos años, salió una marcha de Castellón a Morella, a pie, en una noche de luna llena. Salieron mil personas. En Morella les esperaba Ximo Puig, entonces alcalde de Morella. Juan Ramón llegó el segundo. El alcalde le dio la mano y le preguntó de dónde era. Al decirle que era de Vallibona, el alcalde dijo que tenemos un campeón de nuestro terreno. J.Ramón ha subido a Vallibona con muchos amigos, les ha llevado al Turmell y por toda la Tinença. Posee mapas de caminos antiguos, muchas veces le he oído hablar de José Manuel de Doguetes, también aficionado a caminos, deportes y mapas.

PENA-ROJA DE LOMBARTE

Vicent Sanz

Diuenge al matí anem a Pena-Roja de Tastavins (Matarranya) a resseguir la ruta literària de Desideri Lombarte (Pena-roja de Tastavins, 1937-Barcelona, 1989). És amb un any de retard, ja que amb motiu de l'efemèride dels 25 anys del seu traspàs, les entitats culturals del Matarranya van decidir celebrar el 2014 l'anomenat Any Desideri Lombarte, en què van tenir lloc esdeveniments culturals de difusió de la seua personalitat i la seua obra. La convocatòria, que em penso que va fer-se sense cap suport institucional, va servir almenys per reivindicar la figura de l'escriptor i refermar la catalanitat lingüística de la seua obra i de la comarca.

Desideri Lombarte, que va morir jove, va desenvolupar en els darrers deu anys de la seua vida una activitat creativa que abraça la poesia, el teatre i la narrativa, i s'estén a l'articulisme, la recerca i l'activisme cultural. Va ser membre fundacional de l'Associació Cultural del Matarranya (ASCUMA) i és un dels escriptors catalanoparlants més rellevants d'Aragó. La seua obra es troba indistriablement relacionada amb el seu poble de Pena-roja i amb el pas de la societat rural del franquisme a la modernitat contemporània.

Fem la ruta de la mà de la documentació elaborada per l'IES Bajo Cinca de Fraga en el marc del programa ARCE "Viure la literatura a través de les TIC", que va desenvolupar-se el 2012 en col·laboració amb altres instituts de l'àrea lingüística catalanoparlant i que vaig contribuir personalment a idear. És així que per resseguir els racons del poble de Pena-roja i obtenir-ne una experiència literària pot fer-se mòbil en mà, disposant dels textos literaris que proporcionen una interpretació enriquida de la visita, per mitjà d'aquesta variant de realitat augmentada. En el cas que ens ocupa, fem el guiatge amb el document per a imprimir descarregat a la tauleta, que també podem per prendre imatges del recorregut.

És relativament prompte quan embrenem el recorregut a peu, després de deixar el cotxe al carrer Aragó, davant el restaurant Tastavins, ja dins del nucli urbà. A l'entrada ens ha rebut la vista del santuari de la Mare de Déu de la Font, monumental, vora riu, on hi ha algun autocar i la terrassa d'un bar. Al carrer de Saragossa, esglaonat fent pujada, hi ha una casa monumental on s'inicia la lectura:

*Per la finestra oberta
miro el pla verd, la roja terra,
miro el riu, la serra,*

i per damunt de tot la moleta deserta.

S'ha dit més d'una vegada que cases com aquesta marquen una empremta diferencial entre l'Aragó i el País Valencià, on els palaus nobiliaris han desaparegut o, en tot cas, es troben a les ciutats. No als pobles o en tot cas no amb aquesta exhibició arquitectònica. Encara menys en carrers vedats al trànsit rodad que conserven l'aire d'un passat potser esplendorós. En aquest mateix carrer, estan indicats amb uns rètols metàl·lics d'aspecte pesant, que potser pretenen ser originals però que donen molt el to d'una determinada carrincloneria que també forma part del paisatge urbà.

Un reclau més amunt s'accedeix a la plaça de la Font, amb uns safareigs impoluts sota uns porxos que potser alguna vegada van servir com a plaça de mercat, perquè la part superior d'aquests porxos és la plaça de l'ajuntament, un edifici amb presó annexa, indicada per als turistes. A l'edifici oficial, que tot i la solera històrica no fa ni puntes a la imponent casa del carrer Saragossa, hi ha les banderes espanyola i aragonesa, descolorides pel temps. Continuant pujant, s'arriba al local de l'exposició etnològica permanent Lo Masmut, que recull mostres de la vida i els oficis tradicionals, que Lombarte tan bé va plasmar amb aquell català dialectal a les *Memòries d'una desmemoriada mula vella*. N'he sentit a parlar molt bé, d'aquesta exposició. Obri més tard i continuem caminant fins a uns quants carrers més amunt, sense arribar a pujar al castell, el punt més alt de la població, però prou amunt per obtenir una bona panoràmica del paisatge que envolta Pena-roja i llegir:

*Una pàtria tan rodona
que de llevant a ponent,
els dos braços estenent,
la puguera abraçar tota
i no me'n sobrare gens.*

Pena-roja és una d'aquestes viles arrapades a la muntanya, que van formar-se als peus d'una fortificació medieval i que conserven l'aire d'uns carrers estrets, tortuosos, que puguen i baixen o bé que planegen recorrent un repeu del terreny. Anem fins al portal del Carme per llegir un fragment del poema "**Pena-roja i Vallibona, pobles germans**", que recorda la relació històrica entre les dues viles i evidencia la continuïtat social existent entre pobles d'un mateix territori en què les fragmentacions administratives semblen del tot artificioses, sobreimposades. Em ve a la memòria *Aigües tèrboles*, de Silvestre Hernández, novel·la ambientada al barranc de l'Escresola, afluent del Tastavins, que s'enfila per aquesta banda del Port cap a Herbers. A *Aigües tèrboles* hi ha el retrat d'una època i una societat profundament rural, la dels masos de la llercavònia més remota, com el del Molinar, on va nèixer Desideri Lombarte, el qual és, després de tot, potser una de les darreres veus d'aquell món que viu ja només en la memòria popular. Una societat profundament rural i apartada que, amb tot, apareix perfectament connectada al seu entorn urbà: Vinaròs, Tortosa, Barcelona... Mentre transitem pel carrer del Carme, la nostra presència tauleta en mà crida l'atenció d'uns ancians que fan pedrís vora una barana. Parlen prou alt per fer entendre que la visita no els és grata, potser perquè anem prenent

imatges amb l'aparell. L'atrinxerament de la ignorància ha estat i molt sovint encara és un llast perquè els pobles superen les seues pròpies limitacions.

Finalment, arribem a la casa on va viure l'escriptor. Cantonera, és també una de les significatives de Pena-roja. Al pany, un plafó ceràmic dóna compte que hi va nèixer l'historiador Maties Pallarés Gil (Pena-roja, 1874-Barcelona, 1924), investigador que va col·laborar amb l'Institut d'Estudis Catalans. I que hi va viure Desideri Lombarte. Un poema excepcional sobre la vida d'aquesta casa, on hem vist entrar una dona, que té els balcons florits, serveix per tancar la ruta:

ELLES

*Elles viuran per mi
I els seus fills, si és que en tenen,
viuran per mi i per elles.
I elles riuran per mi
i tindran, com jo tinc,
clarors de sol i lluna i
llum d'estrelles
i aroma de mil flors,
ombra d'arbres i tantes meravelles
de sons i de colors,
si arribaren a velles.*

POESÍAS Carmen Mestre

Primavera

Las plantas están todas mojadas
Por las suaves gotas del rocío
y brotándoles están sus tiernas hojas
a los esbeltos olmos del río.
Los montes se visten de verde.
Las flores aparecen por doquier.
¡Qué hermosa en primavera es Vallibona!
viéndola espléndida al amanecer.

A los árboles le salen verdes hojas.
Las fuentes brotan con cantarina voz.
Los pájaros revolotean por los campos.
Y se oye el bello canto del ruiseñor.

El campo está perfumado
de mil aromas silvestres.
Espiego, romero y tomillo
en nuestros campos agrestes.

Verano

Sus frescas noches de verano
con sus balcones abiertos,
con su hermosa luna plateada,
von sus casa aireadas al viento

Las charlas de sus habitantes,
su nuevo encuentro y su amistad,
su bullicio alegre por las calles.
¡Otro verano de plena felicidad!

Las bonitas fiestas para el pueblo
retornando sus descendientes
hacia sus raíces de antaño,
saludándose muy complacientes.

Otoño

Ya los olmos del Cérvol
esparcen sus hojas al río
y el tibio sol del otoño
suaviza el calor del estío.

Ya no se recolectan las nueces
ni las uvas se aplastan al lugar
pues sus ancianos habitantes
la tierra dejaron de cultivar.

Ya las sombras alargadas
se ven en todo nuestro valle
ya el presagio del invierno,
von melancolía nos invade.

Invierno

Al amor suave de la lumbre.
Por su viento y frío invernal
las casas están bien cerradas
esquivando el fuerte vendaval.

El humo acenizado
que sale por las chimeneas
como impulsado por el aire
a las blandas nubes llega.

La sierra alta de Santa Águeda
y el bello pico del Turmell
aparecen con nieves blanquecinas
que atraen la mirada hacia él.

Y cuando la nieve blanca
cubre todo, tejados y calles
es cuando más hermosa es Vallibona
a pesar de los fríos invernales.

Vallibona ¡Eres bonita y bella
en tus cuatro estaciones!
¡Eres nuestro pueblo querido
para nuestros corazones!

POESIES Josefina Ferrer

BOIRA PIXANERA

El dia brolla lentament,
tot obrin la gran amplària,
en vistes als camps,
on i guspira la claror de l'alba.
El cim boirós de la muntanya de pedra,
degoteig de la boira pixanera pedra avall.
Entre els brins d'herba es passeja la llebra.
Mentre, per la clariana del bosc
salta la cabra passejant-s'hi de tant en tant,
i mirant la gent com passa.
I, pels voltants hi ha el pastor,
que pastura amb les ovelles,
i amb ordre condueix al seu remat,
a tastar l'herba del prat,
i, s'ajeu en un racó on s'hi sent amb pau.

LA BASSA

El tebi raig de l'estiu,
escalfa l'aigua de la bassa,
on la fondària mostra
el fons brut i ple de pedres.
Observant el paisatge,
mig temorós hi ha un ocell,
que vol fer un capbussó dins la bassa.
Però mentre timidament sols es mulla l'ala,
i això de capbussar-s'hi ho farà un altre moment.
L'espavilat cargol es mulla la banya
i ja en te prou.
La mosca hi cau dins i es mulla les ales,
la granota que pren al bany la salva.
El mosquit tot eixerit neda com un aeroplà,
i vola sobre la mà.
S'hi banya tothom menys el gat,
que ni tan sols s'hi renta la cara,
perquè el raig de sol,
n'escalfa prou l'aigua.

LES AIGÜES

Arremolinant-se
les aigües a la primavera,
sense aire i amb silenci,
les fulles cauen com les paraules,
sobre la poesia.
Amb silenci, i sense aire,
el vent demana un alè;
espolso els dits, i surten les paraules.
I com les fulles cauen les lletres.
I cada vegada mes aire.
Arremolinant-se les aigües a la primavera.

PASSEJANT PER LA NATURA

Passejant per aquest meravellosos indrets,
plens de rocalls
i el camí molt llis,
fins arribà a dalt l'esplanada,
i aquí em perfuma l'olor
de la floreta del romaní.
I es veu un llac on hi neixen els joncs,
on la pluja sense so i devallar,
que a la vesprada tot es converteix
amb ombres fantasmals,
reflectir-se en el terra i en el llac,
on hi sospira l'avet,
amb alè dolç del bosc,
en una mirada salvatge
que fa tremolar a tot el brancatge.
Un cop d'ull manyac,

en una vall estreta,
amb cinyell malmès,
un boscatge que gemega,
un ventijol que crida
al romàntic abisme,
entre regors d'estels emmirallats,
que es perden dalt el cel.
Uns pins fan ombra als cavalls,
que mengen herba fresca,
i les cabres roseguen pels voltants.
Surt el pastor amb el remat,
a pasturar per aquest paisatge,
se sent el dringa del esquellot
s'asseu el pastor i talla un brot de romaní
que es penja en el barret.
Un llac petit al costat d'un gorc
amb aigües clares vesant barranc avall.
Soroll que em desvetlla,
quan estic a la llar,
un devesall benigne cenyit
pel crit de l'oreneteta que voleteja
sobre l'espai del rierol,
que son las aigües fressoses,
que baixant del vesant del gorc.

SOLITUD SENSE PARAULES !!!

Camí de pedres,
el silenci de la nit
una bonior s'apropa,
és el cruixen de les fulles,
que voltejant sota els arbres,
i cauen sobre la terra humida per la boira,
i sento els passos com s'allunyen
que lentament es van perdent
com la rosada del matí,
que l'escalfor del sol la fon.
Solitud sense paraules!!!
Després al vespre, quan el sol es dessagna
entre núvols encesos,
on veig un cel dibuixat,
fins que es perd en la foscor.
M'omple d'alegria el matí,
on s'atansa la rosada,
perquè la primavera ja es aquí.
Somnis...
Il·lusions...
Paraules...
Quan el sol s'amaga,
daura la muntanya
com una flor d'estiu.

UNA FONT VORA EL CAMÍ...

Una font vora el camí...
una font ben ombrejada
arraconada entre els rocs,
i entre boixos acompanyada.
Una font vora el camí...
Vella es el seu nom,
que bonic es trobar-la,
una font mil·lenària,
com un raig musical,
raja l'aigua i dansa fins el riu.
Et refresca el front i la cara,
quan tens calor,
i la boca assedegada per la calor,
amb l'aigua fresca con la neu,
amb la brillantor de la rosada,
entre la llum d'un raig de sol,

amb la puresa de l'aire,
amb el perfum del bosc,
i la saba de les plantes.
Qui d'aquesta aigua ha tastat,
torna sempre a cercar-la,
baixant per les escales,
travessant el riu,
aquí hi trobareu la font fresca;
qui del poble no n'ha begut,
un glop d'aquesta aigua,
que es l'essència de la muntanya,
la que baixa fins la Font Vella.

VORA EL BARRANC

Vora el barranc entre pedres grisoses,
amb parets de pedra llescada,
sentada sobre un tron de pedra,
sento un flaire tant dolç
que els aires en van plens d'aromes
de romaní, sajolida i espígol.
Perquè el mar de núvols que hi ha més amunt,
quedant perfumats de tant dolç flaire,
que li porta l'aire.
Vora el barranc baixa l'aigua corrent
rec que condueix l'aigua,
regant els camps,
i, el sol llambrejant,
i sento els teuladins amb la seva cantúria.
I demà jo guardaré tan belles imatges
dins els records,
per poder gaudir d'elles
al recordar tot el que he vist
sentada vora el barranc del gorc.

AIGÜES DEL RIU CÈRVOL

Ens bressolen les aigües del riu Cèrvol,
que rega els vells conreus;
tot juganer passa pel poble de Vallibona,
i la benvinguda dona als forasters.
Amigues veus d'homes i dones del poble,
xiuxiuejant com les aigües del riu,
que ens canten el nom de les coses,
mentre la pluja ens fa la cantarella,
i baixa l'aigua per la Font Vella;
que la remor desvetlla la font,
baixant un raig fresc que regalima fins el riu,
que son les aigües juganeres,
del riu Cèrvol que baixen riu avall.

EL BAR, EL GARXO EL CAFÈ ANTIC

Visc en un poble petit,
però per mi es el racó mes bonic.
El bar el Garxo l'en tancat,
el bar mes antic del poble,
mentre les risses i les converses se sentien,
uns altres jugaven a cartes,
i amb les cartes damunt la taula,
miraven de guanyar.
La tia Francina tota la seva vida
havia estat al bar, i després el seu fill.
I quan es va acabar la saga
altres ho varen portar i el bar viu mantenien.
Però ara senyors el bar ha tancat:
les risses, els cafès i les cartes se han acabat.
Tot el poble està trist,
recordant sempre el cafè antic (El Garxo),
El cafè del poble.

VALLIBONA: IMPRESSIONS D'UN VISITANT

Cristòfor Matí

La visita d'aquest poble (4-4-2015, Dissabte Sant) ha suposat per a mi, en els temps que corren i les barbaritats que s'han fet i es fan, una sorpresa molt agradable.

Després d'haver vist tants nuclis urbans suposadament rehabilitats, Vallibona causa en el visitant una boníssima impressió. Quin gust passejar-se entre les cases sòbriament sanejades o reformades, pels seus carrers curts i més o menys costeruts!

Sí, per a mi, ha sigut un gran plaer. Però molt més gran encara és l'alegria d'haver conegut un parell de persones que, si no puc atribuir-los el protagonisme del prodigi, m'atrevis a suposar (i no tinc cap dubte) que en són els animadors.

Sé que, perquè un poble presente un aspecte coherent i harmoniós amb la seua tradició arquitectònica i la història, saludable finalment, calen caps pensants, cors nets, idees clares i, per damunt de tot, entrega i molta dedicació personal. Evidentment, el veïnat, permanent o ocasional (els propietaris en definitiva de les cases), el veïnat responsable que escolta i fa cas, necessita una direcció, perquè ell és finalment el protagonista del resultat final. Però és cert que cal orientar-lo, dirigir-lo, inspirar-lo, animar-lo... en un sentit determinat. La idea que he tret de la meua visita, massa curta per al meu gust, és que, a Vallibona, tot açò s'ha fet i es fa. I he conegut, com ja he dit, persones admirables en aquest sentit.

Una sort per a un municipi que, amb massa freqüència, els veïns, els beneficiaris més directes, no acaben de sentir. Però, tot i comptar amb persones entregades, una labor com aquesta no és possible sense la col·laboració de tots, del veïnat sencer. Quina neteja, quin ordre i quina pau malgrat el desordre que comporten en general els dies de festa! També açò és excepcional per les terres del país.

A manera de conclusió, diré als vallibonencs que, si visitar el vostre poble m'ha causat una gran satisfacció, molta més me n'he tingut de conèixer la seua gent. I, si no dic cap nom és perquè faig extensible la meua admiració i agraïment a tota la població. Finalment, en un poble, la gent es coneix i sap qui és i què pot esperar de cadascú. Sí que vull destacar, però, la figura central del que considere quasi un miracle hui: que una població haja triat encertadament el seu cap, el seu representant, el seu gestor. Suppose que ja sabeu de qui parle. Sí, teniu raó: pense en l'alcalde, el batle Joan Josep (Juanjo, li diuen els veïns i amics), un polític amb vocació de servir el seu poble i el veïnat.

Gràcies Joan Josep pels teus esforços i els teus èxits ben evidents. I l'enhorabona als teus conciutadans.

COL·LECTIU AVINSILONA

30 participants amb molts xiquets i xiquetes a la **caminata de Vallibona al Boixar**, organitzada pel Col·lectiu Avinsilona, el dissabte 23 d'agost de 2014. "Dels Ports a la Tinença de Benifassà" pel sender de Gran recorregut GR7 i dinar, conill amb fideus, a la casa refugi el Boixar- Casa la Roureda.

El dissabte 25 de maig es va celebrar la 4a edició de la **Marató Ornitològica dels Ports**. Un total de 4 equips van recórrer la comarca censant espècies d'aus. En total es van censar al voltant de 78 espècies diferents d'aus a tota la comarca del que es pot conclure una alta biodiversitat. El punt de trobada final aquest any va ser a Cinctorres. La foto correspon a l'equip del Grup Au d'Ornitologia al seu pas per Vallibona.

PONT DE ROGATIVES

El pont de vacances del maig va ser a Vallibona un cap de setmana de rogatives. El dissabte 2 de maig la Rogativa de Sant Domingo de la Creu a l'ermitori del patró vallibonenc.

El diumenge 3 de maig organitzada per l'ajuntament de Vallibona, amb la col·laboració de les associacions culturals Amics de Vallibona i del Col·lectiu Avinsilona es va celebrar Sant Marc, amb la rogativa fins al prigonet de sant Marquet de les Moles, on es va repartir el típic rotllo, aiguardent i mistela, això sí després de beneir el terme de mals oratges, amb Mossén Paco Vives.

FOTOS ANTIGUES

RECOLLIDES PER JORDI FONOLLOSA

Anys 1942, la mestra i les alumnes

1 - BRUNO GARCIA (CALANDA)	14 - ANTONIA TORRENTA (21 ANYS)	27 - JOSEFA ALLENZ (TORRENT)	40 - TERESA (AL SANT)
2 - CONCEPCION (DEL NOU)	15 - DOMINICA	28 - PIEDAD (AL FERRE)	41 - ANTONIETA (DEL NOU)
3 - NATILDE BRUNET (DEL NOU)	16 - JOAQUINA (11 ANYS)	29 - ANTONIETA (VIGANA)	42 - VICENTA (DEL NOU)
4 - LUPE (DEL NOU)	17 - ROSITA (AL SANT)	30 - MARIA (11 ANYS)	43 - MERCEDES (DEL NOU)
5 - CARME (DEL NOU)	18 - CARME ALLENZ (DEL NOU)	31 - LUPE (AL SANT)	44 -
6 - D ^a VICENTA	19 - ASUMIION (DEL NOU)	32 - TERESA LLOPIS (BARBE)	45 - PIEDAD (DEL NOU)
7 - ADOLINA (DEL NOU)	20 - LUSTETA	33 - EUGENIA ALLENZ (DEL NOU)	46 - MERCEDES (DEL NOU)
8 - MARIA (DEL NOU)	21 - DOLORES (DEL NOU)	34 - MARINA (DEL NOU)	47 - ANITA LLOPIS (BARBE)
9 - ROSITA (AL SANT)	22 - CONSUELO SEGURA	35 - MARIA (BRUNET)	48 - JULIA ALLENZ (DEL NOU)
10 - LIBERIA MESTRE (DEL NOU)	23 - MARIA ORTI (DEL NOU)	36 - ROSITA (LA MARTINA)	49 - JOSEFA (DEL NOU)
11 - ROSITA (DEL NOU)	24 - GENOVEVA	37 - ARMONIA LLOPIS	50 - ROSITA DE LA MUERTA
12 - VARENE LLOPIS (BARBE)	25 - CLOTILDE (TORRENT)	38 - ANITA ORTI	
13 - VICENTA (TORRENT)	26 - MARIA (TORRENT)	39 - TERESA (DEL NOU)	

Carrera de dones, Sant Domingo, anys 70

Any 1955

Carrer Pla durant la processó del Corpus Christi de 1915

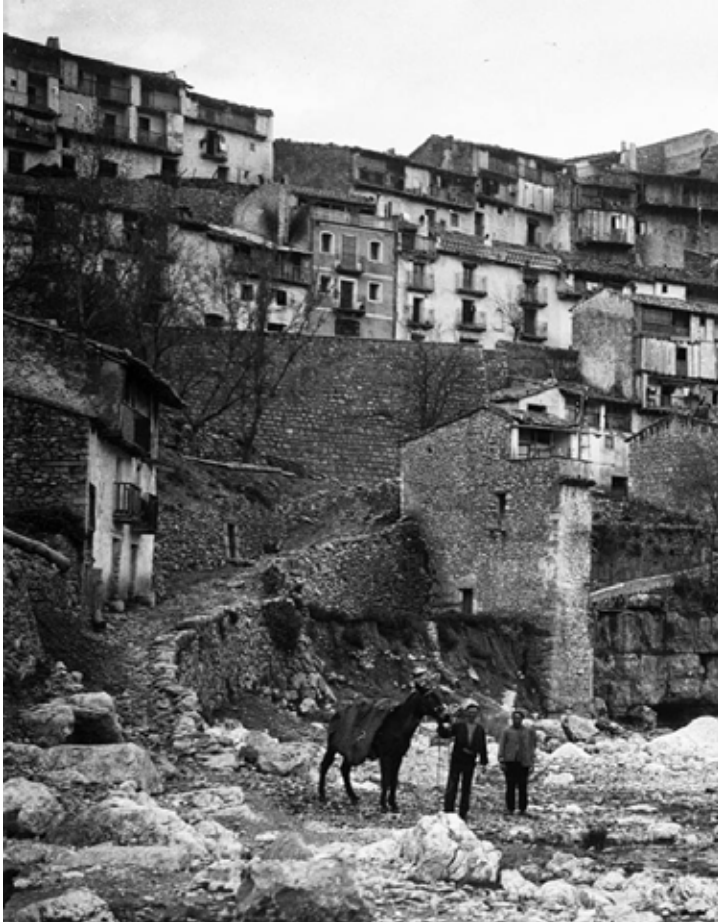
El governador José María Castelló visità la construcció de la carretera, any 1928

Dones rentant al riu

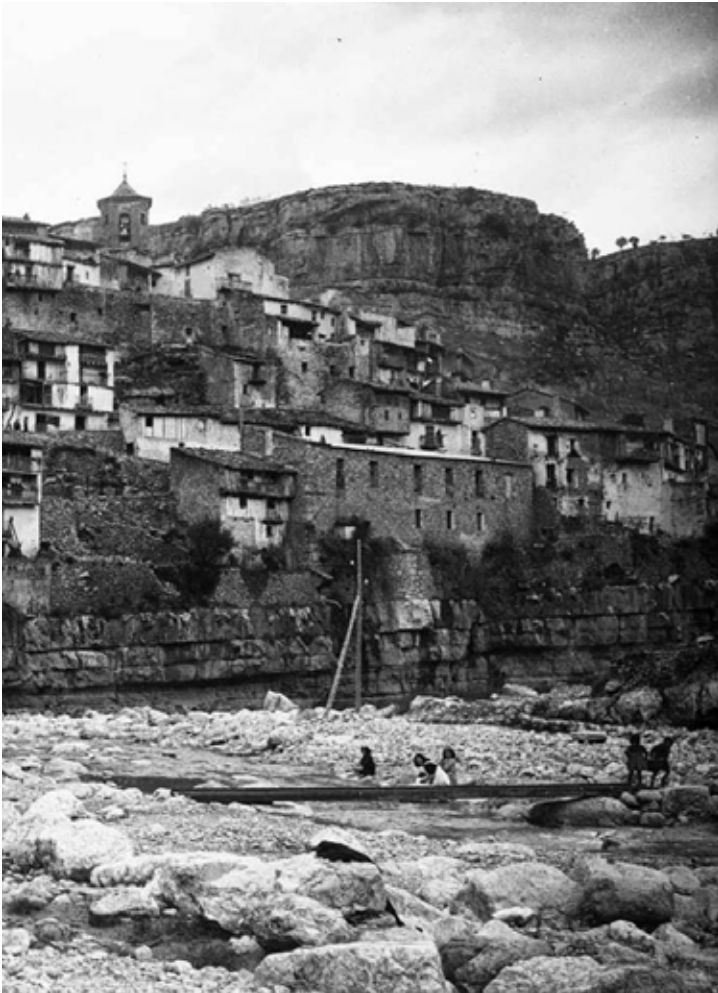
Carrer Nou, anys 60

Anys 1950

Anys 70, Casa del Garcho

1960, la crisi del carbó

La carretera de dalt, 1961

Anys 70, Cooperativa

Carrer Pla , principis dels 50

Retaule església parroquial, any 1697

Envieu les vostres col·laboracions a:
webmaster@vallibona.net
o J. Emili Fonollosa
Avgda. Llibertat nº 2 - 5e B
12500 Vinaròs

